

MAGYAR SIKETNÉMA-OKTATÁS

A „SIKETNÉMA-INTÉZETI TANÁROK ORSZ. EGYESÜLETÉNEK“ HIVATALOS LAPJA.

Megjelenik minden hó elején legalább egy ivnyi terjedelemben.

Szerkesztő:
Kegler Ferenc egyesületi titkár
 Budapest, VII. Aréna-út 64. szám.

Kiadó és lap tulajdonos:
 a **Siketn.-int. Tanárok Orsz. Egyesülete.**

Kiadóhivatal:
 Kecskemét, III. Csányi-utca 3. szám.

Az Egyesület hivatalos ügyeiben minden irat
Klis Lajos elnökhöz küldendő
 Budapest, VIII. Mosonyi-utca 8. szám.

Előfizetési ár egy évre
 tagoknak 7 korona, másoknak 12 korona.

A tag- és lapdíjak **Völker József**
 egyesületi pénztárnokhoz küldendőek
 Sopron, Siketnémák intézete.

TARTALOM. Előre! Kegler Ferenc. — A szükségérzet és a beszédtanítás. Szobolovszky István. — A siketnéma-oktatásügyi állapota az 1910. évben. — A mássalhangzók (konzonánsok) kifejlesztése a siketnémák I. (artikulációs) osztályában. Irta Stern Ottó, fordította Váradai Zsigmond. (Folytatás.) — Az ifjúsági könyvtárakról. Simon József. — Az Otthon életéből. Zemkó Péter. — Statisztikai kimutatás Poroszország siketnémáiról az 1910. évben. Sch. A. — Általános pedagógiai szemle. — Hivatalos rész. — A hazai siketnéma-intézetek a drezdai hygiene-kiállításon. — Pedagógiai megfigyelések. — Vegyesek.

Előre!

A „Siketnéma-intézeti Tanárok Országos Egyesületé“-nek választmánya február 27-iki gyűlésén a „Magyar Siketnéma-Oktatás“ szerkesztését — közgyűlésig — rám, mint az Egyesület titkárára bízta.

Azzal az erős elhatározással fogadom e felette megtisztelő bizalmat, hogy a hozzáfűzött várakozásnak — amennyire ily fontos dologhoz arányítva rövid idő alatt emberileg csak lehető — ügyünkhöz méltó buzgalommal, teljes igyekezettel megfelelni iparkodom.

Egyesületünknek és lapunknak célját oszthatatlanul egynek hiszem, vallom és hirdetem. E tekintetben az alapszabályok 2. §-a oly tapasztalt körültekintéssel, böles előrelátással mutatja, jelöli az irányt, hogy annak szellemében akár az idők végtelenjéig haladhatunk.

Cházár Andrásként szólva: *vizet hordanék a Dunába, ha Egyesületünknek, lapunknak szükséges és hasznos voltáról most szót szaporítanék*, céljainkat itt akár ismertetni, akár megokolni szándékoznam.

Ügyünkért lángoló lelkesedésemet, pályánknak rajongó szeretetét, jövőnket illetőleg bizó reménységemet a meggyőzés minden eszközével, csodatévő hatalommal szeretném szerte a hazában kartársaim között széthinteni, hogy annyi balszerencse után — csak egyet is — meg ne törhessen közülünk a zsibbadásnak, a csüggedésnek, a lemondásnak, a kishitűségnek lelket emésztő, fájó érzete, hanem ifjak és idősek valamennyien összevéve és külön-külön is egyenlően, rendíthetetlen kitartással keressük, kutassuk az eszközöket, a módokat, amelyekkel a magyar siketnémák oktatását mind nagyobb és nagyobb

fokra emelhetjük, hogy ügyünknek és munkásainak nemcsak e hon határain belül, de — jog és érdem szerint — azokon messze túl is tiszteletet és elismerést, megbecsülést és méltánylást szerezhessünk.

Ha ezeket egyaránt akarjuk — aminthogy akarnunk kell — a sikerben ki kételkedhetik?

Előre hát!

Budapest, 1911. március hó 15-én.

Kezler Ferenc.

A szükségérzet és a beszédtanítás.

Amennyire ismerem a magyar siketnéma-oktatást, azt tapasztalom, hogy a siketnémák hangbeszéd-tanítása ez idő szerint még nem elégíti ki teljes mérvben azokat a kívánalmakat, melyeket az u. n. egyéni beszéd jellegét összerovó valamennyi tényező követel.

Kétségtelen ugyan, hogy a siketnéma hangbeszéde e fennálló érzékbeli fogyatkozás miatt nem is fedheti az egyéni beszéd valamennyi körét, de ezeken a hibákon kívül oly hibákra is bukkanhatunk, melyek korántsem a hiányzó érzék szüleményében, illetve következményében, hanem egyéb körülményekben gyökereznek.

Tessék elhinni, hogy a hibák javát maga a beszédtanítási módszer kedvezőtlen érvényesülése idézi elő. Oly keretekben alkalmazzuk, mely keretek nem nyújtanak annyi táplálékot, mint amennyi a siketnéma hangbeszédének helyes fölépítéséhez elegendő volna. Ezért a siketnéma hangbeszéde bizonyos vérszegénységben leledzik s képtelen arra, hogy a normális beszéddel versenyezze. Lássuk, hogy hol a hiba! Minden pedagógiai módszer, azonképpen a siketnémák hangbeszéd-tanításának a módszere csak akkor vezethet teljesen bizonyos eredményre, ha az minden ízében a gyermeklélektan követelményeire támaszkodik s abból meríti a táplálékát.

Nem állítom s nem is állíthatom, hogy beszédtanításunk módszere hijával van a megkívántató gyermeklélektani követelményeknek, mert ha valamely iskola, úgy elsősorban a siketnémák intézetei azok, amelyek a gyermeklélektan érvényesülésének igen tág teret nyújtanak. Vannak azonban oly gyermeklélektani tényezők, melyek a siketnémák hangbeszéd-tanításánál az eddiginél fokozottabb érvényesülésre tartanak igényt. Ilyen többek között a gyermek *szükségérzete*, mely a beszédtanításnál csak igen szűkös viszonyok között mozog. Hogy a siketnéma hangbeszéde még messze mögötte áll az éperzékű beszédnek, főleg a siketnéma szükségérzetének a hangbeszéd-tanításnál való korlátolt és ferde érvényesülésének tudható be. Nem szorul bővebb magyarázatra, hogy a szükségérzet minden egyéni és szociális ténykedésnek a szülőjét s mozgatóját alkotja. Hogy az egyén és a társadalmak a kultúra jelenlegi fokán állanak s hogy a fejlődés és a tökéletesedés tovább halad, pusztán csak a szükségérzetnek köszönhető.

Szakasztott így nyilatkozhatunk az egyéni beszédéről is. A különböző szükségletek arra készítetik, ösztökélik az egyént, hogy egy

bizonyos nyelvnek, avagy nyelveknek birtokosává válják. A gyermek azért tanulja meg az anyanyelvét, mert szükségét érzi, hasonlóképp azért tanul meg valaki egy vagy több idegen nyelvet, mert a szükség így hozza magával. Minthogy azonban a szükség a kor haladó szelleme szerint folyvást változik (habár egyes szükségletek állandó jellegűek), annál fogva változik, illetve módosul maga a nyelv is. A kor szükségletei egészen új és új elemeket, részleteket szőnek bele a nyelvbe, a régi és a szükségtelen elemeket egyre kiküszöbölik s újabbakkal pótolják. Világos példa rá többek között a természettudomány haladása, mely egyrészt módosítólag, másrészt pedig gyarapítólag hat az élő nyelvekre.

Számos tapasztalat arról győz meg, hogy csak az a nyelv lehet értékes és helyes, amely az *egyén és a társas szükségszerűségein* épül. Különbön csak igen csekély értékkel bírhat. Mindebből az következik, hogy minden beszédtanítást a *gyermek szükségérzetére* kell alapítanunk. Nem mentségül, csak magyarázatul legyen mondva, hogy hibát nemcsak a siketnémák intézetei, hanem a középiskolák is követnek el a beszédtanításnál. Nyilvánvaló, hogy a középiskolák éveken át bibelődnek a különböző idegen nyelvek megtanításával, de a haszon, melyet ténykedésük befejeztével remélnek, nem elégti ki a várakozás igényeit.

Érthető is. Amennyiben a tanulók itt pusztán kényszerből (a kalkulus-kényszerből), de nem *szükségérzetből* tanulják a franciát, a latint és a görögöt, mi sem természetesebb, minthogy illetén nyolc esztendő sem elégséges ahhoz, hogy a tanuló azok bármelyikét is helyesen megtanulja és értékesítse. Azonban már szebb eredményt látunk akkor, ha a gyermek szükségérzetéből sajátít el valamely nyelvet. Bizonyos, hogy a francia környezetben élő gyermek egy év leforgása alatt többet sajátít el a francia nyelvből, mint a reáliskola 8 osztályában. Az előbbi esetben, mint jeleztük, jóformán csak a kalkulus vezérli a tanulót az idegen nyelvek megtanulásában, az utóbbi esetben a szükségérzet, mely a gyermek környezete révén keletkezik s *lépten-nyomon* a francia nyelv megtanulására ösztökéli a gyermeket.

Elégszer tapasztalhattuk, hogy a család, ha valamelyes idegen nyelvre tanítja a gyermeket s művelete közben nem nyújt alkalmat már az előbb elsajátított nyelv érvényesülésének: akkor e tekintetben eléggé rövid időn belül szép eredményt ér el. Sokkal nehezebben megy azonban az idegen nyelvek megtanulása akkor, amikor a gyermek minduntalan alkalmat lel anyanyelvének érvényesítésére. Az utóbbi rendszerint háttérbe szorítja az előbbit s ezzel akadályokat gördít a megtanulandó idegen nyelv elsajátítása elé.

Mindezekhez hasonló akadályokat találunk a siketnéma hangbeszédének kellő érvényesülésében is. A jelbeszéd, mely bizonyos tekintetekben a siketnéma anyanyelvének látszik, felette akadályozza, erőltetni a hangbeszéd szabad és teljes folyását. A siketnéma, mint köztudomású, mindig s minden körülmények között nagy előszeretettel dédelgeti a jelbeszédet s igen sokszor föléje helyezi a hangbeszédnek. Egyszóval nem érzi szükségét annak, hogy a hangbeszédnek a jelbeszéddel szemben *mindenkoron előnyt biztosítson*. Mindez arra a

következtetésre vezet, hogy a siketnéma szükségérzete nem pusztán a hangbeszédre, hanem a jelbeszédre is irányul s ezzel a megoszlással sokat veszít a hangbeszéd tökéletes kialakulása, minélfogva sohse éri el azt a fokot, amelyet a „teljesség“ névvel szoktunk megjelölni. Tehát ott kezdődik a baj, hogy a siketnéma szükségérzete nem pusztán a hangbeszédben, hanem a jelbeszédben is érvényesülhet. Anélkül, hogy az internátusok és az externátusok helyességének avagy helytelenségének taglalásába belebocsátkoznánk, röviden meg kell jegyeznünk annyit, hogy a mai jellegben egyik sem alkalmas arra, hogy a siketnéma *szükségérzetét tisztán csak a hangbeszédre terelje*. Az externátusok tényezői, mint köztudott dolog, sokkal szívesebben jelelnek, ha az ott elhelyezett siketnémával érintkeznek, sem hogy beszéljenek vele. Ezen ne is csodálkozzunk. Az ember természetében benne rejlik, hogy inkább hajlik a különlegességre, a ritkaság felé, mint a hétköznapiságra. Ilyen az érzékűre nézve a siketnéma jelbeszéde is.

Az internátusban, ahol sok siketnéma érintkezik egymással, a jelbeszéd legyüri a hangbeszédet. Mindebből röviden az derül ki, hogy a siketnéma ez idő szerint sem az externátusokban, sem pedig az internátusokban nem érzi szükségét a hangbeszéd *folytonos s egyedüli használatának*. Hátra van még az osztályban végbemenő beszéd-tanítás, ahol a siketnéma kénytelen-kelletlen a hangbeszédhez folyamodik; ám ennek kapcsán ne felejtjük el, hogy napi 3—4 órai időtartam édes-kevés a siketnéma hangbeszédének szilárd és helyes kialakulásához. Sokszor van alkalmunk tapasztalni, hogy amíg a beszélni tanuló érzékű gyermek felkelésétől lefekvéséig egyre serénykedik a beszéd elsajátításán, addig a siketnéma a jelzett időnek csak igen csekély részét használja fel erre a célra.

Egyetlen mód, mellyel a siketnéma hangbeszédének kellő érvényesülését lehetne biztosítani, a *családi jellegű internátusokkal* érhető el. A családi jellegű internátusok oly helyzetbe juttatnák a siketnémat, mely helyzet az ott támadt szükségérzeteket pusztán a hangbeszéd kezdeményezésére s izmosodására terelné.

Ha a siketnéma hangbeszéd-tanítását a szükségérzeteken kívánjuk fölépíteni, akkor meg kell ragadnunk minden egyes alkalmat, melyet a siketnéma mindennemű és rendű szükségérzete szül. Kétségkívül igaz, hogy az osztályban mozgó tanítás egymagában véve nem nyújthat elegendő anyagot a siketnéma hangbeszédét tápláló szükségérzeteknek. A gyermek szükségérzetei mindig a fennálló körülményekhez asszimilálódnak. Így tehát lényegükben és minőségükben felette változók s szerintük változik a belőlük sarjadzó beszéd is. Csak néhány példát ragadjunk ki a sok közül. A gyermek testi és lelki világában más szükségérzetek keletkeznek az osztályban, mint otthon; mások az utcán s imét mások a mezőn stb. Épp ezért azokat a szükségérzeteket, melyek a gyermek egyéniségében, például a lefekvésnél, felkelésnél, az öltözködésnél, az étkezésnél, a szülői házban, a szülők és a testvérek környezetében stb. támadnak, nem lehet eredetükben, természetükben tetszésünk szerint bármikor a gyermek beszéd-tanulásánál felidézni.

Pedig a jelzettekén kívül még sok olyat kell a beszédtanításba beleszónunk, amihez *a siketnéma szükségérzetének semmi köze*. Magától értetődik, hogy az ily beszédtanítás sem lehet helyes. Hasonló a zene nélküli tánchoz, avagy a virág nélküli tavaszhoz. Mindez arra figyelmeztet, hogy különösen az alsó fokon, tehát az I—II—III. és IV-ik osztályok beszédtanításánál sohse volna *szabad olyat alkalmaznunk, ami a siketnéma szükségérzete keretén kívül helyezkedik*.

Mert jegyezzük meg, hogy az a beszédtanítási anyag, amely a már említett feltételeket mellőzi, alkalmatlan a siketnéma hangbeszédének helyes kiépítésére. Tartóssága, értéke vajmi csekély. A gyermek nem végez önálló munkát, hanem csak *másol*. Mig ellenben a *szükségérzet* mindig *önálló munkára* serkenti a gyermeket.

Minden szükségérzet, mely részint objektív, részint pedig subjektív okokból származik, végeredményében egy-egy képzet, illetve képzetcsoport felidézésére irányul. Ez ismét egy bizonyos cselekvésben, beszédben nyeri kifejezését. A szükségérzet, mint már érintettük, mindig a fennálló körülményekből sarjadzik ki. Már most ebből igen sok tanulságos dolgot vonhatunk le a beszédtanítás terén.

A siketnéma ama szükségérzete, mely az osztály négy fala között keletkezik, főleg az osztály tárgyaival, személyeivel, jelenségeivel stb. kapcsolatos. Így tehát ebből a szempontból az osztályban történő beszédtanításnak főforrása csakis az osztály belélete lehet. Igaz, vannak szükségletek, melyek az osztály határát túlszárnyalják, de ezek a kis siketnémáknál csak igen szűkösen nyilatkoznak meg. Miért? Az az alábbiakból tűnik ki. A gyermek szükségletei két fő körben mozognak. Nevezetesen vannak fiziológiai és pszichológiai szükségletek. A gyermek szükségletei jó hosszú ideig főleg fiziológiai eredetűek. Ennek okozóját a gyermek zsenge, ingerlékeny szervezetében kell keresnünk, amelyre az objektív világ többoldalúlag hat, mint a felnőttére. Ezért a gyermek úgyszólván csak a külső hatások szerint igazodik. Minél *dúsabb, tartalmasabb a környezet, melyben a kis siketnéma tartózkodik, annál több, változatosabb szükségérzetet támaszt a gyermek egyéniségében, mi a beszédtanítás szempontjából megbecsülhetetlen értékű*.

A padba szorított gyermek vajmi kevés szükségérzettel rendelkezik, amihez hozzájárul még az is, hogy a méglevők sem nyilvánulhatnak meg teljesen szabadon. Azért a beszédtanításnál módot kell keresnünk arra, hogy a kis siketnéma szükségérzete teljesen *szabadon nyilvánuljon s végeredményében a hangbeszédben kifejezésre jusson*. Puhatóljuk ki a siketnéma úgy fiziológiai, mint pedig pszichológiai szükségérzeteit, azok subjektív vagy objektív okát s ahhoz szabjuk beszédtanításunk anyagát. Ezzel a művelettel egyúttal elérjük még azt is, hogy beszédtanításunk nem lesz túlszűfolva *általános* vonatkozásokkal, hanem a gyermek egyéniségét érintő tényezőket tartalmaz magában. De viszont arra is kell törekednünk, hogy a gyermek egyes egyéni szükségletei, az u. n. együttes tevékenység alkatelemeit is szolgálják. Ezt bele kell szónunk a közös társalgásba, beszélgetésbe is. Vegyük figyelembe a szükségletek egymásutánját s annak láncolatát. Hiszen tudjuk, hogy egy-egy bizonyos szükséglet kielégítése

számos más szükségletnek szülőoka. Ezekből fűződik, tömörül a siketnéma nyelvkincese, beszéde is. A szomjúság szükségérzete például a pohár képzetét, ez ismét a korsó vagy kanna képzetét, annak helyét, a víz képzetét stb. idézi föl. A beszédfüzés is ilyen lesz. Szomjas vagyok. Kérek egy pohár vizet! Igyál! Hol van a pohár? Az asztalon van. Hozz egy pohár vizet! Üres a korsó. Menj a kútra! Piszkos a korsó. Öblítsd ki stb. Egyszóval az egyik szükséglet kielégítése egy egész sereg szükségletet idéz elő. A szükségletek sokaságában talá-lunk fő- és mellékszükségleteket, melyek egymásután peregnek le, ha szabadon nyilvánulhatnak. A beszédtanításnál nagyon lényeges, hogy ne csak a fő, hanem valamennyi mellékszükségérzet is érvényesüljön. Vétkezünk, ha minduntalan beleavatkoznak a siketnéma gondolatfűzésébe. Épp ezért hadd mondja el a gyermek, amit akar, ha mindjárt minden logikai sorrend nélkül is s csak ennek megtörténte után szedessük rendbe, formába a kifejezett gondolatokat.

Az ily beszédtanítás felette könnyű,*) mert a gyermek előtt ott lebeg a *szükséglet kielégítése, vagyis a cél elérése, mely kedvezőleg hat a gondolat kifejezésére is*. A gyermek kedvvel beszél. Amíg az alsó osztályokban főleg a fiziológiai szükségletekre kell alapítanunk a beszédtanítást, addig a felsőbb osztályokban inkább a pszichológiai elem uralkodjék.

Szobolovszky István.

A siketnéma-oktatásügy állapota az 1910. évben.

— A „Magyar Gyógypedagógia“ 1911. januári számában közzétett előadói jelentés nyomán. —

A siketnémák intézetei számban ugyan nem gyarapodtak, de a meglévő intézetek többje fokozatos fejlődést tüntet fel. *Néhány siketnémainintézet*, így a soproni, körmöcbányai az 1910. évfolyamán *nyolc osztályúvá fejlődött*, de a növendékek kisebb számára való tekintettel, a 8-ik osztály egyelőre a szomszédos fokozatú 7-ik osztálylyal összevontan taníttatik. A temesvári intézet 8-ik osztálya ez évben önállósított. A szaktanács tevékenységét ennél fogva nem annyira a szervezési munkálatok, mint inkább az intézetek életéből, benső működéséből, a testületektől alkalmilag napirendre hozott kérdések megvitatása és az ezekre vonatkozó vélemény-, javaslat-nyilvánítások foglalkoztatták.

Igy véleményt mondott a szaktanács arra, vajjon az alsóbb osztálybeli növendékeket az egyes tantárgyakból részletesen kell-e osztályozni, avagy az *osztályozás* csupán általános kijelentésekre szorítkozzék és hogy az első osztályos növendékeket kell-e az olvasásból is osztályozni? E tekintetben a szaktanács megfelelő indokolás mellett a részletes osztályozás javára döntött.

*) Könnyű, mert a tartalom a gyermek lelkéből fakadván: az alak megértése úgyszólván semmi vesződséggel nem jár. De egyben nehéz is, mert az egy tárgy köré csoportosítható kifejezések fokozatos alkalmazása tekintetében a tanárnak nagy áttekintéssel kell birnia, hogy minden fokon — a gyermeknek első számára (jelére) — azonnal tisztában lehessen: mily alakba fogja önteni a kifejezésre vágó gondolatot. Szerk.

Véleményt mondott a szaktanács a szabályzatban megállapított *felvételi korhatárnak* kiterjesztése ügyében, továbbá a *tanköteles koron túl levő siketnémák* oktatása kérdésében. Erre vonatkozólag egy tervezetet is kidolgozott és megvitatott. Remélhetőleg hazánkban a tanköteles koron túl levő siketnémák oktatása mielőbb megoldást nyer.

Egy napirendre került konkrét esetből kifolyólag kimondotta a szaktanács, hogy az a gyógypedagógiai tanár, aki a *rajztanításhoz* szükséges képesítést megszerezte és így a siketnémák intézeteinek magasabb osztályaiban való rajztanításra alapot nyert: a kötelező 24 óra keretében tanított rajzórákért külön díjazásra igényt nem tarthat.

Véleményt mondott a szaktanács abban a kérdésben is, hogy a *siketnéma iparos növendékeknek* meddig kell és lehet az ipariskolát látogatniok. Nevezetesen kimondotta, hogy habár az iparos tanonciskola három évfolyamú is, az 1884: XVII. t. c. 82. §-a értelmében a siketnéma mindaddig növendéke lehet az iparos tanonciskolának, amíg tanítási ideje a mesternél tart.

Véleményt mondott a szaktanács a siketnémák *kecskeméti* intézetével kapcsolatosan működő *varró-iskola* részére kidolgozott és bemutatott szabályzatra.

Ezúttal is elismerőleg nyilatkozik a szaktanács a legtöbb siketnéma-intézet tanári testületének a *végzett siketnémák gyámolítása* ügyében kifejtett ügybuzgóságáról és különösen arról a törekvéséről, hogy lehetőleg minden siketnéma-intézet mellett egyszersmind iparos tanonciskola is működjék.

Aradon az állami gyermek-menhely 20—24 siketnéma leány részére *családi telepet* létesített, hogy erkölcsileg őket megóvjá. A telepet a felügyelő bizottságon kívül a „Gyermekvédő Liga és a „Fehér-kereszt Gyermekvédő Egyesület“ is hathatósan támogatja, segíyezi.

Megemlítjük itt, hogy a siketnémák *soproni intézetének* internátussal is egybekötött állandó otthona *elkészült* és az 1910/911. év elején rendeltetésének átadatott. Tető alatt van már a siketnémák *pozsonyi intézetének* épülete is. Kecskeméten és Debrecenben pedig az állandó épület kérdése az illetékes tényezőket most foglalkoztatja.

A szaktanács az intézeteknél kezelt *alapítványokra* vonatkozó utasításra véleményt mondott. Szabályozta, hogy a *nem katolikus vallású növendékek*, az érvényben levő miniszteri rendeletek alapján, az iskola látogatása alól mely napokon menthetők fel.

Az 1909. évi jelentésben a *tankötelezettségre* vonatkozó törvénytervezet készítése az 1910. év feladatává tétetett. E tervezet egészen nem készülhetett el; azonban munka alatt áll s az 1911. év elején feltétlenül a szaktanács gyűlése elé kerül.

A szaktanács az *intézeteket* egyszer, csupán a tanév végén *vizsgálta* meg. Jegyzőkönyvi határozattal azonban kimondotta azt, hogy az évközi vizsgálatoknak nagy fontosságot tulajdonít, mert akár a tanítás eredményében, akár a methodikai eljárásban észlelt hiányok pótlására főképen az évközi vizsgálatok alkalmával tett biztosi észrevételek kapcsán nyílik alkalom. A szaktanács az intézeteknek a *kéz-ügyességi oktatás* terén fölmutatott eredményét szintén bírálat tárgyává

A magyarországi gyógypedagógiai intézetek

Folyószám	Az intézet neve és alapítási éve	Tan- erők száma		A növendékek kimutatása osztályo- szerint 1910-ben										
		ren- des	óra- adó	Elő- készítő	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.		
													továbbképző	
a) Siketnémák intézetei.														
1	Váci kir. orsz. intézet (1802.)	19	4	16	33	23	19	24	12	18	20	18	—	
2	Izr. orsz. intézet, Budapest (1877.)	7	2	—	13	13	13	13	14	15	—	—	—	
3	Temesvári áll. s. siketnéma-intézet (1884.)	9	6	—	18	14	13	10	9	11	10	10	—	
4	Aradi áll. s. siketnéma-intézet (1885.)	7	4	—	15	12	9	8	16	8	7	2	—	
5	Kolozsvári áll. s. siketnéma-intézet (1888.)	7	4	—	20	12	10	11	13	—	—	—	—	
6	Budapest sz. főv. hozzájár. fent. áll. isk. (1891.)	15	3	—	27	23	20	24	21	14	11	10	—	
7	Kaposvári áll. s. siketnéma-intézet (1897.)	6	5	—	16	11	11	10	9	8	—	—	—	
8	Kecskeméti áll. s. siketnéma-intézet (1900.)	8	4	—	13	11	12	17	11	8	6	4	—	
9	Szegedi áll. s. siketnéma-intézet (1901.)	11	7	—	27	15	13	29	19	16	12	10	—	
10	Cházár András-féle áll. s. sn.-int., Jolsva (1901.)	5	4	—	12	8	8	6	5	3	—	—	—	
11	Egri áll. s. siketnéma-intézet (1901.)	6	4	—	12	9	9	10	9	10	—	—	—	
12	Debreceni áll. s. siketnéma-intézet (1903.)	8	4	—	17	14	10	9	11	10	8	6	—	
13	Körmöcbányai áll. s. siketnéma-intézet (1903.)	8	5	—	15	14	18	9	9	8	8	7	—	
14	Soproni áll. s. siketnéma-intézet (1903.)	7	4	—	14	9	10	10	11	12	4	1	—	
15	Ungvári áll. s. siketnéma-intézet (1904.)	6	4	—	16	13	8	9	10	8	3	—	—	
16	Pozsonyi áll. s. siketnéma-intézet (1905.)	6	4	—	16	12	13	12	11	8	—	—	—	
b) A vakok tan- és foglalkoztató intézetei.														
					óvó	elők.					I.	II.	III.	va sike- tér
1	Budapesti kir. országos intézet (1826.)	15	5	26	29	30	27	25	23	15	18	17	1	—
2	Kolozsvári áll. segélyezett orsz. tanintézet (1900.)	4	2	14	—	16	—	8	10	—	—	—	—	—
3	Lovag Wechseltmann J.-féle intézet (1908.)	2	3	—	—	13	12	—	—	—	—	—	—	—
4	Szegedi ifjú vakok intézete (1908.)	2	—	—	—	17	13	—	—	—	—	—	—	—
5	Szombathelyi ifjú vakok intézete (1908.)	2	—	—	—	15	7	6	—	—	—	—	—	—
6	V. Gy. O. E. központi foglalk., Budapest (1899.)	6	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	„ „ „ „ zenész otthona, Budapest (1902.)	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	„ „ „ „ ápolója, Ujpest (1904.)	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	„ „ „ „ temesvári foglalkoztatója (1905.)	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	„ „ „ „ miskolci foglalkoztatója (1909.)	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
c) Szellemi fogyatékosok intézményei.														
1	Budapesti áll. gyógyped. nevelőintézet (1897.)	8	1	19	—	22	15	16	12	12	12	—	—	—
2	Budapesti áll. kisegítő iskola (1900.)	8	—	—	—	26	26	24	22	14	15	—	—	—
3	Borosjenői nevelő- és foglalkoztató int. (1904.)	4	2	10	—	5	8	4	—	—	7	—	—	—
4	Blum-féle pelsüci intézet (1904.)	2	—	11	—	4	3	p1	—	—	—	—	—	—
5	„Szeretet“ egyesület rákosszmtihályi int. (1908.)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Egri kisegítő iskola (1907.)	2	4	—	—	10	10	4	6	—	—	—	—	—
7	Szatmári kisegítő iskola (1907.)	1	3	—	—	5	2	11	—	—	—	—	—	—
8	Csongrádi kisegítő iskola (1907.)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Debreceni kisegítő iskola (1908.)	1	1	—	—	12	7	—	—	—	—	—	—	—
10	Kecskeméti kisegítő iskola (1908.)	2	3	—	—	8	13	20	—	—	—	—	—	—
d) Ideges gyermekek intézete (1909.)														
		3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5 elemi csoport, 9 középfokú csoport,														

övendékeinek számszerű adatai az 1910. év végén.

Bemlakó	Bejáró	Fü	Leány	Összes	A növendékek száma az utóbbi tiz évben											Jegyzet
					övendékek száma 1910-ben											
					1901—1902	1902—1903	1903—1904	1904—1905	1905—1906	1906—1907	1907—1908	1908—1909	1909—1910	1910—1911		
27	56	102	81	183	151	163	177	170	181	182	174	182	176	183		
81	—	45	36	81	92	91	92	89	91	94	93	90	89	81		
60	43	61	42	103	58	66	78	87	86	74	80	90	92	103		
—	77	48	29	77	36	35	46	58	65	70	76	73	77	77		
57	18	48	27	75	48	48	48	59	46	58	58	65	67	75		
—	150	84	66	150	67	73	65	75	110	136	151	154	154	150		
—	65	42	23	65	43	49	50	51	56	52	50	56	59	65		
—	94	53	41	94	31	40	44	52	54	66	80	78	82	94		
—	153	89	64	153	13	26	43	52	78	100	121	128	134	153		
—	42	30	12	42	10	18	29	38	43	53	61	52	45	42		
39	20	31	28	59	8	23	32	41	44	50	50	49	49	59		
—	46	50	35	85	—	—	23	38	49	60	60	76	76	85		
—	88	36	52	88	—	—	12	24	31	42	52	76	79	88		
—	71	38	33	71	—	—	16	29	40	47	53	61	67	71		
62	5	25	42	67	—	—	—	13	24	34	40	50	63	67		
—	72	44	28	72	—	—	—	—	12	25	33	49	62	72		
				Összesen :	557	632	755	876	1010	1143	1232	1329	1371	1465		
91	20	118	93	211	111	130	135	141	154	163	169	197	210	211		
47	1	48	—	48	18	15	19	31	27	31	38	42	46	48		
25	—	13	12	25	—	—	—	—	—	—	—	12	25	25		
—	41	33	8	41	—	—	12	13	34	34	22	34	27	41		
46	—	41	5	46	—	—	—	—	17	25	27	32	14	46		
25	92	89	128	217	54	70	86	122	144	168	176	187	206	217		
2	21	23	—	23	—	15	15	17	19	21	21	21	23	23		
12	—	—	12	12	—	—	—	5	10	7	7	14	16	12		
42	—	42	—	42	—	—	—	—	14	14	14	24	35	42		
27	—	27	—	27	—	—	—	—	—	12	22	19	26	27		
				Összesen :	183	230	267	329	419	475	496	582	628	692		
82	26	65	43	108	75	83	70	70	86	82	90	92	99	108		
—	175	119	56	175	29	57	80	98	133	110	113	138	149	175		
76	—	48	28	76	—	—	—	27	40	47	54	71	74	76		
19	—	15	4	19	—	—	—	16	22	20	12	19	41	19		
—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	32	32		
—	18	20	10	30	—	—	—	—	—	—	19	16	34	30		
—	—	11	7	18	—	—	—	—	—	—	20	19	21	18		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	54	—		
—	19	9	10	19	—	—	—	—	—	—	—	21	21	19		
—	41	29	12	41	—	—	—	—	—	—	—	46	31	41		
				Összesen :	104	140	150	211	281	259	308	531	556	518		
8	6	12	2	14	—	—	—	—	—	—	—	—	8	14		
				Mindössze :	844	1002	1172	1416	1710	1877	1946	2442	2563	2689		

tette. És miután abban a véleményben van, hogy a kézügyességi oktatás egyes ágazatainak egy és ugyanazon, arra leginkább hivatott egyén által való tanítása jobbá, tökéletesebbé tenné az eredményt: a kézügyességi tanításnak ily értelemben való tanítására nézve a vallás-és közoktatásügyi miniszteriumhoz javaslatot terjesztett elő.

A vakok budapesti kir. orsz. intézetébe egy *vak-siketnéma* gyermek vétetett fel és ennek tanításával kísérleteznek. Magyarországon ez az első eset, hogy az állam vak-siketnéma gyermek tanításáról maga gondoskodik.

A beszédhibások tanfolyamával kapcsolatban a *később megsiketült*, de a beszédképességet még el nem veszített gyermekekkel is történik újabban kísérletezés s ezek főképen a szájról való leolvasásban gyakoroltatnak.

Szakképesítő vizsgálatot 13-an, *hitoktatói vizsgálatot* 3-an (Pozsony, Temesvár, Debrecen) tettek.

A siketnémák oktatásügyét fájdalmas veszteség is érte. *Oláh Károly*, Debrecen városának kulturtanácsosa, a siketnémák debreceni intézete igazgató-tanácsának tagja, a siketnémáknak és a siketnémák oktatásügyének nemesszivű, jó barátja, 1910. február 20-án elhunyt. *Erdős István*, a siketnémák kecskeméti intézetének tanára 1910. május 19-én halt meg.

A mássalhangzók (konzonánsok) kifejlesztése a siketnémák I. (artikulációs) osztályában.

— *Útmutatás a siketnémák iskolájának gyakorlati hangfiziológiájához.* —

Irta **Stern Ottó** stadei siketnéma-intézeti tanár. Fordította és a magyar vonatkozású részekkel ellátta **Váradi Zsigmond** siketnéma-intézeti igazgató.

(Folytatás.)

s S zs Zs

I. Előkészítés.

Trautmann⁴⁴ (82. old.) három „s“-t különböztet meg: „középsőt, felsőt és alsót“, t. i. a szerint, amint a nyelv hegye a fogsor-réssel, vagy a felső fogínnel kerül szembe, vagy pedig a szájür alsó részében a metszőfogaktól el, illetve hátra húzzatik. Ezekon kívül még más változatai is lehetségesek. Az ajkak kerekded alakot öltenek és többékevésbé csúcsosodnak. Ezáltal a toldalékos hangterülete lényegesen bővül, aminek az a következménye, hogy a „s“ hangok megfelelőleg mélyebben, sötétebb színezéssel hangzanak. „A „s“ hangok tulajdonképeni képzésére vonatkozólag a kutatók véleménye nagyon szétágazó, mivel e hangok rendkívül sok és egymástól eltérő egyéni vonásokkal rendelkeznek, a nyelv helyzetének közvetlen megfigyelése még „sz“ hangok megfigyelésénél is nehezebb.“ (123. old.)⁴⁵ Ezek a „s“ árnyalatok mind ejthetők zöngésen és zöngé nélkül. A franciáknál megvan a zöngé nélküli és zöngés „s“. A németek túlnyomólag a zöngé

nélküli, kemény „s“-t ejtik. A zöngés, lágy „s“-t különösképen más nyelvekből átvett (francia) szavakban, melyek eredeti írásmódjukat is megtartották, ejtik. (Journal, Logis, Genie, Geudarm.)

Brücke,²¹ a „s“-t összetett hangnak mondja, mivel képzése nem egyszerű, hanem kétszeres szükületképzést kíván. Az egyik szükület a felső metszfogak injjénél („sz“ szükület), a másik a gutturális „ch“^U-nek felel meg. Brücke teóriájának a gyakorlatban való érvényesítése szempontjából el kell fogadnunk Walther⁵³ (217. old.) nézetét: „Nem ajánlatos a siketnémák oktatásában Brücke teóriájának követése, mivel bajosan jutnánk jó „s“-hez, ha a nyelv hátát a „ch“- és hegyét a „sz“ képzéséhez szükséges helyzetbe hoznánk“. Már Ickelsamer is felismerte a „s“ képzésének egységes módját, midőn azt mondta: „Csak egy betű legyen, mivel egyetlen osztatlan hang minden változás nélkül“. (186. old.)⁵⁶

Akinek alkalmá van siketnéma-intézetek több osztályában hospitálni és figyelmet fordít a gépies beszédre, az a „s“ háromféle képzési módjára fog bukkanni. Némelyik „s“ nagyon közel esik a csücsösített ajakkal kiejtett „sz“-hez. A másik a „s“ képzéséhez szükséges ajakállás által megváltoztatott, de világosan kivehető „ch“ hangnak felel meg. A „s“-nek harmadik nüansza végre megfelel a tulajdonképeni „s“-nek.*)

A Trautmann-féle „s“-k közül a siketnémák oktatásában legajánlatosabb az alsó és a felső. Dacára annak, hogy utóbbit részesítjük előnyben, a következőkben mindkettőnek kérdését tárgyaljuk. Szükséges ez azért, mivel kénytelen a tanár néha tanítványainál hol az egyiket, hol a másikat fejleszteni.

II. Anyagnyújtás.

A) A felső képzésű „s“.

a) Az általában használatos felső „s“ kiejtéséhez megkívánt szervi állás körülbelül a következő: Az állkapocsszög ugyanaz marad, mint a „sz“-nél. A nyelv állása is hasonló a „sz“-nél megállapítottéhoz, csakhogy a nyelv hegye nincs visszahúzva, hanem kissé letompitott széle a kemény szápad vagy a fogíny felé emelkedik és ott szükületet alkot.

A nyelv-artikuláció többnyire „(post) alveoláris“. Hogy a nyelvnek ilyen állása mellett a nyelvhat középső részében kissé elszélesedik és teknőalakú formát vesz fel, az a nyelv hegye felemelésének következménye. Ennek a „s“ mechanizmusának jellegzetességét a következő három térbeli momentumban találom:

1. a glosso-portalveolaris szükületben, melyet fennebb leirtunk; ez a fő jellemvonása;
2. a felemelt nyelv alatt képződött ürben, melyet a metszőfogorok belső fala, a szájrészesz (diaphragma oris) és a nyelv alsó felü-

*) Még sokkal több hiányt és különféleséget talál a „s“ kiejtésében a gyakorlott fülű szakember az érzékűek iskolájának tanulói között.

lete határol. Ezt a nagy, katlanszerű ürt tekintik az autorok közül legtöbben a leglényegesebbnek;

3. az ajkak csucсорitása folytán keletkező tulipánalakú ürben, mely a metszőfogak és ezek külső alveoláris részei közt keletkezik. Ezt az ajakürt sok fonetikus nem tartja feltétlenül szükségesnek. Viëtor⁵⁶ nézete szerint „az ajkak csak a katlanszerű ür pótlására szolgálnak“.

A „s“ keletkezésének magyarázata a következő: a tüdőből kitóduló levegőáram a fent leirt szükületen halad keresztül, ahol surlódik. További irányát a felső fogsor belső falazata és folytatásképen a függélyesen lefelé álló felső metszőfogak határozzák meg. A légáram tehát részint a katlanszerű ür fenekét érinti, melynek falazatát súrolja, részint pedig a felfelé meredő alsó metszőfogak által hasítottik és így érkezik az ajakürbe, ahol ismét surlódási és visszapattanási változásokon megy át, míg végül az ajakhasadékon kisiklik. Miután a katlanalakú szájr és az ajakür a fogrés által közlekednek, a két ürben levő levegő annyira befolyásoltatik, hogy az egyik ürben keletkező lég hullámok a többi üregek levegőjének együtt rezgését eredményezik. Ez a felette jellegzetes levegőmozgás idézi elő azt a sistergő hangjelenséget, melyet rendszerint „s“ névvel jelölünk meg.

b) A felső „s“ hang kifejlesztése segédeszközök igénybevételével és e nélkül történhetik.

Ha mesterséges beavatkozások nélkül óhajtunk célhoz érni, akkor arra kell ösztönöznünk a tanulót, hogy a „ch“-t úgy képezze, hogy a nyelv hegye, ne — mint rendesen — lefelé legyen irányítva, hanem az alveolák felé szükületet képezve, felfelé emelkedjék. Különbben a nyelv megtartja rendes fekvését, úgy, hogy a felső zápfogaknál keletkezett oldalsó zárlat meg nem szüntetendő. A nyelvnek az a törekvése, hogy a felső alveoláknál a szükületet képezze, azt eredményezi, hogy a megkívánt katlanszerű ür a nyelv alatt létrejön. A harmadik kellék: az ajkak csucсорitása nem okoz különösebb nehézséget. Ha tanuló az így beállított beszédorganizmuson keresztül levegőáramot bocsájt, akkor létrejön a teljesen lágy és a „s“ hangot jellemző sistergés.

Sajnos, hogy kis siketnémáink nyelve igen gyakran oly makrancos és nem akarja minden további nehézség nélkül a megkívánt helyzetet elfoglalni. Alkalmas mesterséges segédeszközök igénybevétele nélkül tehát nem érhetünk célhoz. A postalveolaris szükületet, többkevesebb gyakorlat után, legkönnyebben a következő módon érhetjük el:

Mindenekelőtt „sz“-hez hasonló hangot képeztesünk, miközben a nyelv kissé interdentális fekvésű lehet. Két ollóvá alakított*) papálcikával az előre nyújtott nyelvet felnyomjuk és a felső alveolák felé betoljuk a szájbá. Eközben természetesen szükséges, hogy a tanuló az imént megkívánt módon folytonosan ejtse a „sz“-t. Amint sikerült a nyelvet a felső alveolákhoz tolni, a „sz“-nek akusztikai jellege azonnal megváltozik és oly hanggá lesz, mely körülbelül a „ch“-hoz hasonlít.

*) Pontos leírását lásd a „r“-nél.

Néha a „ch” helyett füttyszerű hangot hallunk. Ha a keletkező zörejek az imént érintett tulajdonságokat tüntetik fel, akkor a tanár meggyőződhetik, hogy a nyelv a megkívánt artikulációt végzi. Eközben egyúttal a metszőfogak mögött a katlanszerű ür is keletkezett. Végül az ajkak előrecsucsorítása folytán a megkívánt „s” hang megcsendül. Ez az eljárás addig és annyiszor ismétlődő, míg a tanuló magától is képes a szükséges nyelvállás megalkotására és megtartására; mert „teljes hangzású, tiszta, a „sz”-től világosan megkülönböztethető „s”-t csak idővel és hosszas gyakorlat által érhetünk el”.

B) Az alsó „s”.

Az alsó „s” kifejesztésére vonatkozólag Kerner⁶⁰ következő útasításait idézzük: „A nyelv hegyét a „ch” (i) fekvésből még mélyebben, egészen a nyelv gyökéig (?) lehúzzuk, miközben a nyelvhat a metszőfogaktól eltávolodik és ezekkel ürt képez.” Kerner szerint tehát a szűkület a kemény szájpadráson a nyelvhat hátulsó (?) részével képződik, míg a katlanszerű ür nem — mint a felső „s”-nél — a nyelv alatt, hanem a nyelv felett a metszőfogak és a felső alveolák felé jön létre. Az ajkak csucsorítását Kerner lényegtelen kelléknek tekinti. Ennek dacára és pedig két okból nem tekinthetjük ezt oly „lényegtelen”-nek. Először is a „s” zörej épen a mi tanítványainknál az ajakür levegőjének együttrezgése által tökéletesebb, teltebb lesz; másodsorban pedig lényeges a leolvasás szempontjából, mert „az ajkak eltávolodása és csucsosodása által a szájszögletek közelednek egymáshoz. Ilyformán az ajkak külső piros része mintegy derékszögű négyszöget alkot, belső része ellenben háromszögű nyílás, melynek csúcsa az alsó ajak pirosságán nyugszik. Ezt nemcsak elülről vesszük észre igen könnyen, hanem az artrium (ajakür) alakváltozása miatt oldalról is elég ismertetőjel keletkezik ahoz, hogy a „s”-t első tekintetre felismerhessük. Más hangok képzésénél is előretolódik az artrium; ezeknél azonban az artrium alakja gömbhöz-, míg a „s”-nél üres hasábhöz, vagy hengerhez hasonlít”. Végül megemlítendő, hogy az alsó „s” gyakran „sz”-nek hangzik, avagy az „sz” hangzását megközelíti. Világos különbség „sz” és „s” között nem igen lesz elérhető. Ezért a tanárnak azon kell lennie, hogy tanítványainál inkább a felső „s”-t fejlessze. Ez nemcsak lényeges eltérést mutat a „sz”-től, hanem megszilárdításának megvan az a nagy előnye is és erre nyomatékosan felhívjuk a figyelmet, hogy megbecsülhetetlen előkészületet képez a később kifejesztendő nyelvhegy „r” megalapozásához.

III. Alkalmazás.

1. Jäger és Riecke¹³ azt mondják: „Ha a siketnéma a „s” hangot túlhosszú vagy vastag nyelve miatt nem tudja elég tisztán képezni, akkor Krug tanácsára úgy segíthetünk, hogy egy középvastagságú drót, vagy kötötű segítségével, melyet a fogak közt illesztünk a szájba, a nyelv hátát könnyedén leszorítjuk. A drót vagy kötötű helyett helyesebben papálcikát vagy lúdtollat alkalmazhatunk, hogy elejét vegyük a siketnéma megsérülésének”.

2. Heil²⁴ (76. old.) azt mondja: „Ha a tanuló pusztán előmon-

dásra a „s“-t kiejteni nem tudja, mondassunk vele „sz“-t; két szájszegletét nyomjuk kissé össze és ha a kívánt hang még most sem volna tiszta, akkor még a nyelv hegyét is visszaszoríthatjuk valamelyest“.

3. Weissweiler⁴⁰ (38. old.) az „i“ száj- és nyelvállásából indul ki; az ajkakat kerekdedre nyitattja és annyira csucsoríttatja, mint amennyire az „o“ képzéséhez szükséges. „Az ajakszéleknek kifelé kell hajolniok; a szájszögletek ellenben mindkét oldalt a nyitott felső fogakhoz tapadnak“.

4. Ha a „s“ — dacára annak, hogy a „sz“-t már tökéletesen kifejttük — nem ejtetik teljesen hibátlanul, akkor hajlitsuk (176. old.)⁶³ egy darab újezüst drótnak egyik végét körülbelül 1 cm. átmérőjű gyűrűvé; a megmaradt rész a gyűrű körfelületére függélyes legyen. Ezt a kis gépezetet a gyűrűs végével a fogsorok mögé illesztjük, a nyelv hegyét a gyűrűbe foglaljuk és visszafelé toljuk. Kevés gyakorlás után nem lesz többé szükségünk mesterséges beavatkozásra“.

5. Walther⁶³ (217. old.) többek közt óva int bennünket az ajkak túlságos csucsorításától.

6. Huschens⁶⁵ (31. old.) szerint a fogak és a nyelvhegy époly szerepet játszanak a „s“, mint a „sz“ képzésénél, az egész különbség csak az, hogy a nyelv kissé hátrább húzódik. A nyelvről továbbá így szól: „A beszédszervek működésében igen lényeges, hogy a nyelv hegye lefelé álljon; ez minden tanulónak nehéz és igen sok gyakorlást kíván. (A gyors és helyes lélegzés céljából a fogsoroknak nyitva kell lenniök)“.

7. Sintenis⁶² (1906., 124. old.) a „s“ kifejlesztéséhez egy „s“ alakú kapesot használ (L. 54. és 55. old.), csak az szükséges, hogy a kapesot „jól hátratuljuk.“

8. Az arc felfúvása, amint azt a „s“ képzésénél igen gyakran látjuk, semmi körülmények között meg nem engedendő. Ezzel a hibával többnyire ott találkozunk, ahol a nyelv oldalszélei a felső zápfogakkal nem képeznek erős zárlatot. A laterális zárlat keletkeztetése céljából gyakorlatokat kell tehát végeztetnünk. Ez legcélszerűbben úgy történik, ha alkalmas, már ismert hangokat és hangkapcsolatokat hasonló laterális zárlatokkal mondatunk, mint pl. t, d, sz, szt, tsz, j, ti, di, szi, szti stb. Csak akkor térünk át ismét a „s“ kiejtéséhez, midőn ilyen és hasonló gyakorlatok által a laterális zárlat képzésében kellő biztonságot értünk el.

9. Rá akarunk még mutatni azokra a nehézségekre, melyek az újonnan belépő siketnéma növendékek fogzása folytán fennállanak. Ha a felső metszőfogak hiányzanak, akkor „s“ zöreij csak úgy keletkezhetik a megkívánt erősséggel és tisztasággal, ha az állkapcsokat közelebb hozzuk egymáshoz. Ha azonban mindkét állkapocsból hiányzanak a metszőfogak — és ez igen gyakori — akkor a „s“ hangzása igen elmosódott; mivel ez esetben mindkét lényeges hangzási ürr mindenestre bővebb együtthangzó (rezonáló) területté változik. Ha ezenfelül az ajakizomzat benuvása is fennáll, akkor jó „s“ kifejlesztéséről le kell mondanunk. Ily esetekben célszerűen alkalmazott gimnasztikai ajak- és nyelvgyakorlatok, illetve a megzavart idegterületek reaktiválása, lehetőleg villany- és galvanikus kezelés, ha nem is min-

den esetben, de mindenesetre több gyermeknél némi eredménnyel fog járni. Amman megköveteli, hogy „az illető legalább kísérelje meg, hogy ujjá segítségével mesterségesen pótolja a hibát“ (96. old.)¹⁰.

10. Baldriannak az a nézete, hogy az egyes hangok tökéletessége nemcsak a hang izolált képzése által, hanem inkább különféle megfelelő kapcsolatok által érendő el. Ily célszerű kapcsolat többek közt a „s“-nek „i“-vel való gyakorlása olyképpen, hogy az „i“ járuljon a „s“ elé. Az „is“ szótag vagy szó sokkal könnyebben ejthető, mint az „es“, „ás“, „os“ és „us“. E kapcsolat ismétellen meg-megújuló gyakorlása és mindinkább való kibővítése „ese, asa, oso, usu, ásó“ stb-vel szükséges előkészítői a szóban és mondatban előforduló hangkapcsolatok helyes ejtésének. Ha tehát eleinte ügyelünk arra, hogy a „s“ hangértéke a legkönnyebben ejthető „isi“ kapcsolatban tökéletesen érvényesüljön, akkor a nehezebben képezhető kapcsolatokban is érvényre fog jutni. (1905. 331—32. oldal)⁶².

11. Nagyon kellemetlen a halló fülének, ha a siketnéma az „s“ kapcsolatokban nem ejti ki tisztán a „s“-t. Erre tehát nagy figyelem fordítandó.

12. Azoknak a nehézségeknek leküzdése, melyek a tiszta „s“ képzésének megkísérlésénél felmerülnek, nagy körütekintést tételzenek fel. Nemesak indokoltá teszik e hangnál való hosszabb időzést, hanem arra is figyelmeztetnek bennünket, hogy a hangsorban ne állítsuk be a korán kifejtendő hangok közé.

IV.

A „s“ a legnehezebb hangok egyike. Sok érzékeny gyermek is csak későn tanulja meg. Prayer fiainál a „s“ artikulációja még a 28-ik hónapokban is fogyatékos volt, sőt a harmadik életév befejezésekor ezt írja Prayer: „A német hangok közül csupán a „s“ volt legtöbbször helytelen, még mindig „sz“-vel helyettesítették. A „szt“ és „st“ helyes ejtése csak a 46-ik hóban következett be.“ (337—341.)⁶⁴ Az elemi iskolába kerülő gyermekek közül soknak nincs helyes „s“-je. Ha tehát a hang sok érzékeny gyermeknek is ily nagy kalamitásokat okoz és e hangnak éveken át való folytonos hallása, gyakorlása és próbálgatása dacára ily nehezen tanulható meg, nem csodálható, ha a siketnéma, ki összehasonlíthatatlanul kevesebb időt szentelhet a beszélési kísérletekre, nem ejt tökéletes „s“-et, hanem csak hetek, sőt hónapok múltán juthat elfogadható „s“-hez.

A „s“ helyes kifejlesztése és megszilárdítása után ennek zöngésített alakja: a „zs“ nem fog különösebb nehézségeket okozni. A „s“-nek egyfolytában való hosszabb hangoztatása közben figyelmeztetjük a tanulót a zöngé hozzákapsolásának szükségességére és a legtöbb esetben tiszta, szépen hangzó „zs“-t kapunk. Ha ez új momentum hozzákapsolása által a „s“ hang intenzitásából veszítene és a „zs“ elmosódottan hangzanék, egy-egy pillanatra visszatérünk a „s“-re. A „zs“ rögzítésére ugyanazokat a hangkapcsolatokat és gyakorlatokat alkalmazzuk, amelyeket fennebb a „s“ rögzítésére alkalmaztunk.

(Folyt. köv.)

Az ifjúsági könyvtárakról.

Ha igaz, hogy a siketnéma beszéde annyit ér, amennyit belőle a hallók megértenek, akkor az is igaz, hogy mindenféle könyvtár s így az ifjúsági könyvtár is annyi haszonnal és értékkel bír a siketre nézve, amennyit a nyelv írott vagy nyomtatott alakja szerint belőle sajátjául megszerezhet. A többi, ami e határon kívül esik, az mind holt anyag, holt nyelv, holt ismeret marad csupán.

E figyelembe veendő körülmény parancsolása szerint csak oly műveknek kellene a mi saját szerű ifjúsági könyvtárunkban helyet foglalnia, amelyeknek nyelvi, nyelvvalaki és előadásbeli sajátosságaik nem emelkednek oly magasra siketnémaink beszédbeli készsége fölé, hogy annak áthidalása a lehetetlenséggel határos. Olyat pedig a könyviróktól nem lehet várni, hogy saját egyéni előadásbeli stílusukat megtagadva, olyan képzet- és beszédkörben forogjanak, amelybe a siketnéma eddigi beszédfejllettsége helyezte és helyezi.

Itt csak egy mód segít. Tökéletesebb nyelvet, beszédkészséget adjunk a siketnek, vagy pedig csak azokat a könyveket adjuk a kezébe, amelyeknek anyagát gyermekesen naiv olvasmányok alkotják és amelyek véletlenül megközelítik a siketnéma speciális szűkkörű nyelvkészletét. Vagy amelyek egy kis útravalóval hasznos olvasmányai lehetnek a némáknak is.

Ide sorozom a filléres könyvtár kiadványait, a gyermeklapok közül az *Én Ujságomat*, a *Kis Lapokat*, sőt a *Zászlónkat* is, amely bár ifjúsági lap számba megy, s magasabb célt szolgál, de amelynek kedves csevegésében, szép illusztrációiban a siketnéma sok örömét leli. Ide kapcsolok még egy szerencsés, s rájuk nézve igen régóta óhajtott lapot: a *Siketnémák Képes Lapját*.

A többi, ami ifjúsági könyvtárunkat szaporítja — kivéven a meséket — csak annyi haszonnal jár siket olvasó közönségére, amennyit a sokszínű és számú kép, illusztráció s könnyebb elbeszélési forma nyújt.

Ha az ifjúsági könyvtáraknak minden más könyvtártól eltérően csak az volna a hivatása és rendeltetése, hogy csak szórakoztasson és nem az, hogy szórakoztatva tanítson is, szórakoztatva vigyen völgyön-hegyen keresztül, tengereket lépjünk át, mint a mesebeli óriások, a hegyek üstökébe futva markoljunk bele, évszázadokat lépjünk át egy pillanatban, nyolcvan nap alatt fussuk be a nap s föld közötti utat: akkor a mi speciális viszonyainkhoz szigorúan alkalmazkodva, csak olyan könyveket lopnák a siketnéma zsebébe bele, amelyben képre-kép gyűl színesebbnél-színesebb változatban, fantasztikusabbnál-fantasztikusabb valahány. Mert ki mondhat ellent abbéli megfigyelésnek, hogy egy ilyen kép fölött órákig elül, figyel, keres, kombinál, lehetetlennek találja, de azért a bizzar színek folyton izgatják, pihenni nem engedik.

Egy misztikus képnek össze-visszakombinált és általa más változatban elmondott, eljelelt formáját ki ne látta volna, ki ne hallotta volna?!

Egy mese hogy megragadja az érzékűt, de mennyire megkap

egy siketnémát! A mosolygó alma, a siró körte, a csengő barack országa több és folyton tartóbb lelkifeszültséget eredményez, mint bármi más, létt légyen az az ő tudattartalmának határán belül. Igen egyszerű dolgot mondok el akkor, amikor azt mondom, hogy a meseszövések nemesak azért olyan erős hatásúak a siketnémára, hogy a mesének még a felnőtt érzékűek is örülnek, hanem azért, mert az elbeszélési forma nyelvvalaki összetétele sokkal egyszerűbb, sokkal vonzóbb, s az ő beszédkörébe illőbb, mint bármely más közlési forma, mint bármely más irott, vagy nyomtatott nyelv.

S amint az elbeszélési forma könnyűsége, az irott nyelv maga kínálja a könnyebb megértés kulcsát: a siker biztos, a könyvet nem egykönnyen teszi le kezéből. Ha le is teszi, a szerzett ismeret felvidítja kedélyét, nevet a könyve felett, lelkének rugékonyságot ad és egy nagy eredmény csillan fel: a hangos beszédkedv. Ezt az eredményt kell igazi értékűnek tekintenünk a siketnéma nyelvfejlődése szempontjából.

Hogy pedig képzeletvilágába milyen verőfényes nap rezdült bele, tanunk reá az a habzsoló jó kedv, amivel a mesének minden jelene-tét, változatát elbeszélni szeretné.

Ha most ezekkel az esetekkel szembeállítom azokat, amikor egy szerintünk elég könnyű és talán megfelelő, de képben, illusztrációban szegény könyv került a gyermek kezébe, akkor egy sajátos, de egyben sajnálatos képpel találkozunk.

Az érdeklődés a fagyási ponton van. Fáradtan, unottan forgatja a könyvet, csak akkor riad fel, amikor egy képre bukkan. S a könyvnek annyira érdektelen, hatástalan minden betűje, minden sora, szava, hogy még a címét sem tudja megmondani. Az is igaz, hogy ezt a lelki depressziót a hallók iskolája is ismeri.

S mikor a legkisebb képzet megragadja, százszor meg és újra nézi, akár ha új kabátot kap, amikor első dolgaként a zsebeket kutatja ki, mintha valaki csecsebecsüket fejtett volna ott. A könyvben a kabátzsebek a betűk, sorok, amikben az igazi értékek vannak, de ezeken nem kap sem szeme, sem lelke.

Ha e jelenségek okait keressük, lehetetlen arra a következtetésre jutnunk, hogy a kellő és szükségszerű érdeklődés hiányán kívül egy igen jelentős okra akadunk, a nyelvi megértés akadályára. Mihelyt a gátló körülmények ilyen halmaza áll az egyébként olvasni vágyó siketnéma elé, akkor csak a fáradt unottság forgattatja, lapozgattatja az érdektelen lapokat, amelyek rá nézve csak holt ismeretnek ruhái csupán.

A nyelvi és érdeklődésbeli nehézségeken kívül gondolnunk kell a könyvek megszerettetésére is. Ha összevetni próbálom e három fel-tételt, a siket szempontjából egyiket sem bírom fölemelni, kiemelni úgy, hogy a másik ne éppen olyan joggal várja azt, hogy azt is olyan kiváló értékűnek ismerjem, tartsam, tudjam. A könyveket szeretni, a könyvek barátságát érezni, a könyvek értékét igazán ismerni olyan kívánnivalók, amelyekkel a hallók iskoláiban is ritkán találkozunk. Vagy ha látjuk is e jelenségeket, a legtöbbje mellett ott vannak a beteges tünetek, elhajlások, s az úgynevezett könyv-méreg arra inte-

nek, hogy a zsenge gyermek-lelket e folyton tartó hatások alul kiragadni ne késlekedjünk. Az igaz, hogy a mi sajátlagos viszonyaink között az ilyen fajta rombolástól tartani indokolatlan a félelem.

A mi időnk a modern pedagógia úttörőjének ideje, ahol minden jelenség igazi értékét, miértjét megismerve, vagy legalább keresve, nevelő-oktató hatásúvá emancipáltatott.

A hajdani mesemondás, ami az ős néplélek megnyilatkozása volt, és ami még helyel közel tartogatja magát, egy érdekes vándor-utat tett meg. A búbos kemencék, a fonókák, a tengerihántások világából bekérezkedett, bekopogtatott az iskolaszobákba.

Nemcsak vén anyókák, apók mondogatják azt a kemence fényénél, amint meglapulnak lábaik mellett az apró cselédek, hanem barátságos arcú nevelők, tanítók, tanárok ajkán száll el a mese, hogy hol volt . . . hol nem volt . . .

A rideg számításoktól, az örökös miértektől kifáradt gyermekelme ledobja magáról a zord ruhát, s a maga vágyteli örömébe öltözködik fel, s csüng, csüng a mese csengő szaván, mint valami bekandikáló angyalka szárnya lebbenésén. A mese összeköt tanuló, tanárt, a mese csábos világánál tündértáncot jár a játszi képzelet.

Ki mondja, hogy nem így van, ki mondaná, hogy másképen jobb, igazibb, iskolaiabb volna a tanuló és sok esztendeje? Ki mondja azt, hogy e mesemondások nem a legnagyobb tanítómesterek is egyaránt? Képzeletet ragad, visz csodás világokba, eközben megtölti a lelket képpel, hangulattal, a szívet érzéssel, az erkölcs megérzésével. Tanulóságait egy egész életen át megtartjuk, úgy ahogyan hallottuk, kiegészítjük.

A mi némáink, tekintve lelkük megnyilatkozását, meddig maradnak mesékre figyelő játszi gyermekeknek!? Ilyenkor úgy szeretném megkérdezni önmagamtól is, miért hogy éppen ők vannak legtovább és legindokolatlanabbul kívül a mesemondás határán, körén? Hol vannak azok az úgynevezett mesemondó órák, percek? Hiába keresem! Találván-találok egy nagy anyaghalmazt hol ridegen, hol hidegen elválasztva egymástól, nem ritkán a gyermekképzet-szemlélet körén kívül — túl. Nem szövődik bele egy kis vidám sugara az ártatlan mesemondásnak, nem szövi át anyagunkat a meseszövé, mesemondás vetéllője aranyos szálakkal, színes fonalakkal.

Hiszem, hogy nálunk is nemsokára bekérezkedik a kötelező mesemondás. Legalább hetenkint 2 órán. Meglopjuk a beszéd idejét, de haszonnal loptuk meg azt.

Ha e mesemondás kezdetét veszi mihelyt már a parányi nyelvkészlet megengedi és megtartatik a nevelés-oktatás végeig, talán nyugodtabban bocsáthatjuk útra növendékeinket.

Természetesen attól a gondolattól sem idegenkedem, hogy a mesemondás második évében odaadnám a képes mesekönyvet apró olvasóinak. A 4-ik év elmúltával már a nem meseszerű előadás formától sem ijednék meg.

Megvallom, hogy négy év után belelopnék már elbeszéléseket is a siket zsebébe. Mesének hívén azt is, vágygyal forgatná, lapozgatná. A nevelés-oktatás két utolsó évében már útleírásokban is sok öröme telnék növendékeinknek.

Ha csak nagy vonásokban is óhajtának számot adni arról, hogy az olvasottság szerint mint oszlanak meg az ifjúsági könyvtár művei apró olvasói között, úgy el kell mondanom, hogy legtöbb olvasója van a mesének, kevesebb az elbeszélésnek, természetesen előadási formája és az illusztráció hiánya miatt. Még kevesebb az útleírásoknak, pedig a siketnéma igen szereti az utazást, a változatosságot. A fiúk igazi örömmel szemlélik a magyar szabadságharc jeleneit, a történelmi arckép-esernyőket, dicsérik a jó királyokat. Az újabb ifjúsági lapokból csak úgy falják az orosz-japán háború minden fázisát; természetesen kifakadnak a robusztus muszka hadsereg ellen, de a japáni győzelem igazi büszkeséggel tölti el őket.

Mióta pedig Képes Lapjuk találós kérdéseinek és képrejtvényeinek titkába bevezettem, unos-unatlan a lehető és lehetetlen megfejtésekkel állanak elő. Természetesen készek az óhajtással, hogy levelet írnak Borbély Sándor igazgató, szerkesztő úrnak, mert a kitűzött jutalmat meg akarják nyerni.

Ha e sorokkal a jó ügy előbbreviteléhez csak egy parányival is járultam, akkor én is nyertem jutalmat.

Simon József.

(Budapest.)

Az Otthon életéből.

Elöttem fekszik a Siketnémák Közlönyének 1911. évi 3. száma, amelyet legnagyobb részben a Cházár András Orsz. Siketnéma-Otthon 1910. évi munkásságáról irt jelentés tölt ki.

Olvasom meleg szeretettel, a szakembernek a másokétól elkülönülő kutató érdeklődésével és amint a végére érek: lelkes, derékontört, rapszodikus mondatokban revelálódik bámulatom és elcsudálkozásom.

Hiszen ez nemcsak egyszerű „Jelentés.” Sokkal, de sokkal több! Ezek a lelkesen megirt sorok nem bujhattak az egyesületek évi beszámolóinak műfajátlan formáiba. Nincs itt nyugta-, ellennyugta-, elismervény- és számla-tenger. Nem ütközik a szem unos-unatlan üres lapok fejtől a lapok aljáig lefutó, székenkezdve elbujtatott számcskára mutató vastag vonalcsatornákra, kibogozhatatlan pókbáló figurákra, hieroglifákra és egyéb antikrejtvényekre. Hiányzik belőle a „szózáslódisz” és „szódiadalkapus” lelkeket megejtő cikornyás mondatoknak színes görögtüzeket gyújtó hamis hatásvadászása, amelyekkel napjainkban a gombamódra elszaporult közjótékonyági egyesületek már-már kiszáritják a közsegítés vékonyserű, könnyen elduguló áldásos forrásait.

De van benne más! . . . Széles, nagyvonalú, mély perspektívájú munkaprogramm. Fanatikus szeretet, lobogó lelkesedés tenni, cselekedni azokért, akikért az Otthon létesült. Még egyszer mondom, hogy szeretet, áradó nagy szeretet és az örömmel végzett munkaakarat mozgató ereje hullámzik a „Jelentés” soraiban, annak a nemes munkának az életformáló, életet támasztó ereje, amely a középkori klastromok csendes boltívei alatt köszöntő igévé magasztosulva így hangzott: Laborare — est orare. A munka imádság. Mert a munká-

nak csakis ez a vallásos kultusza és a munka teremtő erejében bizó rendületlen hit képesíthette az Otthon derék vezérkarát oly magasan kitűzött nagy célokra törekedni és egyben oly magasztos feladatokat megoldani, mint amilyeneket a „Jelentés“ programjában találhatunk.

Ugyanis a „Jelentés“ kétirányú munkásságról számol be. Az egyik a jövő, egy boldogabb epocha megalapozásának nagy munkája, melynek megoldandó feladatai közé sorozza az állandó, saját hajlék megszerzését, a rokkantak segélyezését és az elaggott siketnémák végellátását — nyugdíjintézetének felállítását. Mondanom sem kell, hogy ezek a nagyfontosságú szervek mily nagy horderejű kérdések szolgálatában állanak egy Egyesület életében. Hogy ezek, mint kialakult munkateljesítő szervek, ugyanazt a szerepet töltik be egy Egyesület mechanizmusában, mint az organikus tényekében a pótolhatatlan főszervek — ez is mindnyájunk előtt ismert, tudott dolog. Tehát nemcsak a teljesebb kialakultságnak, kiépítettségnek, hanem az életreható aktív beavatkozásnak, a teljesebb vitalitásnak, helyálló életrevalóságnak is jellegzetes ismérvei és mint ilyenek, egyetlen életre jogosult egyesület belső mechanizmusából sem hiányozhatnak. És hogy az Otthon már a kezdeti nekifekvés, vagy amint a „Jelentés“ mondja, „az érzési folyamat“ kezdetén e magasabbrendű életszabályozó kulturformák legtökéletesebbjei felé közeledik, ezzel a szándékával félig-meddig megváltotta a belépő-jegyet abba az áhitott boldogabb jövőbe, ahol oly gyümölcsöt lel: „mely élvezetet szerez, erőt ad, életet fejleszt.“

Adja Isten, hogy e boldog jövő szomjúhozói minél előbb a teljes boldogulás ígértföldjére léphessenek. — Még egyet szeretnék ezekkel a dolgokkal kapcsolatosan megemlíteni. Úgy érzem, hogy ezek a nagyértékű tervek (Otthon alapítás, rokkantsegély, nyugdíj), mint erősen sűritett gondolatok egy avatott tollú ember által kifejtve, nemcsak a siketnémák társadalmát gazdagítanák az idevágó tapasztalás közhasznú filléreivel, hanem a minél szélesebb körben való propagálás által igen alkalmasaknak látszanak a kisemberek ügyeivel foglalkozó, hatalmi eszközökkel rendelkező magasabb körök segítő figyelmének felkeltésére, megnyerésére.

Én a szakember részére valóságos gondolatbányának vélem e megoldandó feladatok mindegyikét, rejtett gondolatkinccsek dús tárnájának és csak azt sajnálom, hogy ez alkalommal ezt az alkotni vágyó, e téren valahogyan tenni akaró vélekedésemet, amely még csak mint alaktalan sejtés él bennem, nem tudom aláfalazni a pozitív tapasztalás fogható értékeivel.

De talán majd megteszik helyettem ezt az erősebbek, a tapasztaltabbak, a hivatottabbak.

A „Jelentés“ második felében az Otthon vezetőségének egy másik irányú munkásságáról — a teljesített feladatokról számol be. Ezek, az erőforrásoknak a jövő nagy céljaira való lekööttsége miatt, nem kizárólag tag-támogató és segítő természetűek, habár rendkívüli segélyben most is részesülhetnek a tagok, hanem inkább az önművelést és a szórakozást célozzák. Különösen megragadta figyelmemet itt a könyvtár megalapítása, mint olyan tett, amely ékesen dokumentálja a vezetőség nagyszerű állásfoglalását a kulturjakkal szemben.

Ne feledjük, hogy már a ragyogó görög szellem örök symbolumot nyújtott az emberiségnek azzal, hogy a tudományok istenasszonyát — Pallas Athenae-t — paizszsal és karddal ábrázolta, jelképes ékesszólással hirdetve a tudomány hatalmát. A mi korunkban pedig e mély értelmű symbolum kilépve symbolikus nagyszerűségéből, a legáltalánosabb közszükségletté realizálódott. Kultura és élet, ma egyet jelentenek, szervesen összeforrott egységben élnek. Ma a kultura a társadalom dinamikus ereje. Formáló, alakító, alkotó szuverénje. Csak az ő jegyében fogant, csak az ő vignettájával bélyegezett események lehetnek szépek, nagyszerűek, hősiek és korszakosak. Napjainkban a történelem aranylapjaira a vitézi hőstettek helyébe nagyszabású kulturtettek íródnak. A kultura bőkezű apostolai és a szellemi élet arisztokratái a népmilliók vágyó felkivánczolásának legirigyeltbb magaslatain — az emberiség törzsfájának legfelső csúcsain — állanak, ahová a tudományt értékelő, a tudomány hatalmát megértve hámuló korszellem helyezi őket. A tudomány hatalmának eme mindenekfölé értékelt felismerése okozza aztán azt, hogy valóságos kulturehség jellemzi korunkat. Néptömegek légiói ostromolják szemlátomást a tudományok vastag Kinafalát, hogy rést ütve rajta, részesedhessenek életnemesítő, életszépítő áldásaiban. És ha már a társadalom erdejében az ép fatörzsek az életösztön heves vágyódásával vonzódnak a kultura sugaras napjára és életet adó üde forrásaikra; mennyivel jobban vágyódhatnak ezekre az erdő fogyatékos, a vak véletlen által fejlődésükben megakadályozott, sivó futóhomokba ültetett gyérlombú szomorú fái?

Jeles kulturtettet foganatosított tehát az Otthon életében a derék vezetőség, amikor könyvtárának alapjait lerakta. Mindnyájan tudjuk, mindnyájan érezzük, hogy mily nagy kincs a jól felszerelt könyvtár és a jó könyv. És az Otthon jövőjének szélesen kiépített háttérében is valószínűleg az a hely lesz a legvonzóbb, a legjártabb útú, ahol a könyvek, az emberek bölcs és hű kalauzai élik diskrétül hangtalan életüket. Szinte látni vélem, hogy a könyvtár — mint valami kegyes anyja — mily gondos szeretettel fogja karjaiba ölelni az Otthonnak az élet küzdelmes játékaiban megfáradt, lelki üdülésre vágyó tagjait. Szinte látom a lelkes páthoszt, amely előnti egy-egy kulturszomjas siketnéma arcát, amint az emberiség nagy szellemeinek pazar lelki-kincseiben gyönyörködik . . . És kinek volna, vagy kiknek lehetne vajjon jogosabb szüksége e lélekiemelő szép gyönyörökre, mint az élet meleg homokját küzdelmesen taposó siketnémáknak? Eltekítve azonban e kívánatos művészi gyönyöröktől és kedélyszükségletektől, a könyvek hasznossági oldala is erősen számításba veendő. Sőt elsősorban ebben látom kidomborodva a könyvtár nagy értékét, mint ahogy ez már a kultura fontosságát érintő előbb elmondott pár reflexziómból is kiténik. Most — hogy még néhány szóval vesztegeljek e tételnél — az autodidaxisnak és az úgynevezett „ráragadási elméletnek“ szinte egyedül való pótolhatatlan eszköze a siketnéma ember életében a könyv. Minden más, — az érzékűekkel közös és az önművelődés szolgálatában álló hathatós intézmény, — mint pl. a felolvasások, szabadelőadások, szabadiskolák, továbbképző kurzusok

és színházak csak annyiban és csak úgy érinthetik a siketnéma lelkét, mint a téli napnak érintő irányában lehulló hideg sugarai a föld merev keblét. Érinteni érintik, de meleget, életet nem igen fakaszthatnak . . . . Élettani ráutaltság, a kultureszközök szabad választásában az érzékfogatékoságban rejlő gátoltság köti erősen és haszont nyújtóan a képzett siketnémát a könyvhöz, ezért tekintem én az Otthon életében a könyvtár megalapítását a tettek tettének.

Még egy pár szót kell a siketnémák farsangi nagy báljáról is szólnom. Erről azonban a nagyobb napi lapokban is sok szó esett és így csak néhány szóval hibázok reá. Az Otthon minden esztendőben szokott rendezni egy-egy farsangi nagy bálát pénzalapjának gyarapítására és tagjainak szórakoztatására. Eddig a tavalyi és az idei nagy bál emelkedett felül a hétköznapi nivón az elért anyagi és erkölcsi sikereket tekintve. És örömmel regisztrálhatjuk ma is, hogy ezek a bálak szépek, kedvesek, meghittek — és nivósak voltak. Szinte eseményszerűen hatottak, ami élénken bizonyítható a sokoldalú érdeklődéssel, a szép anyagi és értékes erkölcsi sikerrel. Mert ha az anyagi haszon után kutatunk, a koronáknak ezret fölöző számával találkozhatunk és ha az erkölcsieket tekintjük, akkor nagyon előkelő helyről kapott értékes nyilatkozat kelthet a siketnémák lelkében a jövőre nézve kellemes reményeket, amely körülbelül így hangzott, hogy: a felnőtt siketnémák segítése és támogatása állami feladatnak tekintetik . . . . Akik a kellemest a haszonnal ily sikeresen tudják párosítani, azoknak deréksége nem szorul dicséretre. Annyit azonban bátran ki merünk mondani a nélkül, hogy émelygős személykultuszt üznénk, hogy — az Otthon munkás vezérkarának minden egyes tagja vállal emelkedik ki sorstársaik táborából.

Munkájukból, amelyet a közért tesznek, az élet üde hangja csendül ki. Útjaik célravezetők, eszközeik eredményekhez segítők. Csak előre!

Qui habet tempus, habet vitam.

Zemkó Péter.

Statisztikai kimutatás Poroszország siketnémáiról az 1910. évben.

A német birodalmi tanácsnak 1901. dec. 12-én kiadott s az összes tanköteles korú siketnémákra vonatkozó rendelete értelmében nem rég jelent meg a porosz statisztikai hivatal folytatólagos kimutatása. E kimutatás szerint Poroszországban 1910. január 1-én 46 intézetben ill. iskolában oktatták a siketnémákat. Tartományok szerint így oszlottak meg az intézetek: Keletporoszországban volt 3, Nyugatporoszországban 3, Berlinben 2, Brandenburgban 3, Pommerámiában 3, Posenban 3, Sziléziában 4, Szásztartományban 5, Schleswig-Holsteinben 1, Hannoverben 1, Westfalenban 4, Hessen-Nassauban 3 és a rajnamenti tartományokban volt 8 intézet. A ratibori intézet ketté vált, külön leány- és fiúintézeté. Állami intézet csak a berlini kir. intézet volt, míg tartományi volt 35, kerületi (több kerület szövetkezve tartott fenn 1—1 intézetet) 2, városi 4 és jótékonyegyesületi 4 intézet. Inter-

natus volt 19, ezekből 11 intézet externatussal volt egybekapcsolva; tisztán externátusos volt 25 intézet, azonkívül létezett még 2 városi iskola, Berlinben és Danzigban. Az insterburgi városi siketnéma-iskola megszűnt. Ezekben az intézetekben összesen 568 (457 férfi, 111 nő), tanerő tanított, míg 1903-ban 512 (426 férfi, 84 nő).

Oktatásban részesült összesen 4685 siketnéma (2570 fiú, 2115 leány.) Ezekből internátusban lakott 1391, externatusban 2616, bejáró volt 678, 1903-ban 4094 siketnéma gyermek tanult, tehát 591-gyel kevesebb, mint 1910-ben.

Behatóbb megfigyelések az intézetekből kilépő siketnémákról 1909. és 1906-ban történtek. Összesen kilépett 1909-ben 743 (1906-ban 717) növendék; ezekből 69 (63) más intézetbe lépett át; 40 (45) képezhetetlen volt; 602 (566)-t konfirmáltak; 20 (25) egyéb okból lépett ki és 12 (18) meghalt. Különösen érdekes a konfirmáltak pályaválasztása. A rendelkezésre állott adatok szerint a fiúnövendékeknek a $\frac{3}{5}$ -e asztalos, illetve szabó vagy cipész akart lenni, úgy, hogy ezeket az iparágakat, mint a siketnéma fiúknak a legfontosabb életpályáját kell tekintenünk. A leánynövendékek $\frac{3}{4}$ része a varrónői pályát választotta.

Részletezve, a fiúnövendékeknél így oszlottak meg az egyes pályák: mázoló 1, napszámos 3, pék 1, bányász 2, szobrász 3, hidesőgyáros 1, könyvkötő 4, kefekötő 1, diszitőfestő 1, gyárimunkás 1, rajzoló 1, kertész 2, tímár 1, üveges 1, aranyműves 1, vésnök 2, ipariskolai tanuló 1, képfaragó 2, fafaragó 3, bádogos 1, kosárfonó 5, betegápoló 1, festőiskolai tanuló 1, lakkozó 1, földmives 18, börmunkás 1, litografus 4, festő 6, kőmives 1, mechanikus 1, fényképész 1, porcellánfestő 2, kárpitos 1, lakatos 2, szabó 82, betűszedő 4, cipész 73, könyvnyomdász 1, kőfaragó 1, ács 1, asztalos 36, fazekas, 2, mosó- és vasaló intézet tulajdonos 1, fogtechnikus 1, szivarkészítő 1, kézműves ismeretlen közelebbi megjelöléssel 53.

283 tanulóknak ismert tehát a pályaválasztása: szabó (82), cipész (73) és asztalos (36), mint a fiúnövendékek főfoglalkozása erősen tűnik ki számban a többi közül.

Érdekes az a megfigyelés, hogy egyes intézetekben a fiúk majdnem mind egyazon pályát választották. Így pl. a königsbergi intézetben 11 kilépett fiú közül 8 a szabómesterséget választotta; Erfurtban pedig 5 fiú közül 4 asztalos akart lenni.

A leánynövendékek a következő pályát választották: munkásnő 1, varrónő 106, szolgáló 9, gyárimunkásnő 3, csomagoló 1, háztartásbeli 21, gazdasággal foglalkozó 13, gépkötőnő 2, kalaposnő 3, vasalónő 1, csipkeverő 4, mosónő 1, szivarkészítőnő 1, a wriezeni háztartási iskolába lépett 11, a szülői házhoz visszatért 13, tanulmányait folytatja 1, ismeretlen foglalkozású 77, meghalt (a kilépés után nyomban) 1.

A leányok nem a legjobb helyzetben vannak a pályaválasztás tekintetében. 188 leány közül, akik már a kilépéskor határozottan nyilatkoztak leendő pályájukról, 94 varrónő akart lenni és csak 13 volt abban a helyzetben, hogy a szülői házhoz visszatérhessen. A háztartást és a gazdasági foglalkozást 34 választotta; a többi pálya csak kis számban van képviselve.

A fenti statisztikai adatokon kívül, az oktatásban még nem részesülő, de tanköteles korban lévő siketnémákról is érkeznek évről-évre kimutatások a statisztikai hivatalhoz. Eszerint 1909-ben 410 (1903-ban 866) olyan siketnéma gyermek nem részesült oktatásban, akik a jelzett évben érték el a tanköteles kort. Ennek az oka különböző. A legtöbb esetben kérték az illető intézetben való felvételt, azonban az vagy a gyermek képezhetetlensége miatt nem volt eszközhető, vagy testi fejletlensége miatt későbbre halasztották. Sch. A.

Általános pedagógiai szemle.

Törvénytervezet készült Poroszországban a siketnéma és vak gyermekek tanítási kötelezettségéről.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság márc. 4-ki fölolvasó ülésén *Vértes O. József* dr., az ideges gyermekek állami középiskolájának vezetője tartott előadást az idegesek intézetéről, melyben megemlékezett arról, hogy a mult évben a miniszter megnyitotta az idegesek iskoláját, ahol az elméleti tanítás, amennyire csak lehetséges, háttérbe szorul, de nagy súlyt vetnek a kézi ügyességre, az ipari gyakorlatokra és azokra az ismeretekre, amelyeket a mai iskolák elhanyagolnak. A tanítás a szó igazi értelmében egyéni, mert egy-egy tanár legföljebb tíz-tíz gyermekkel foglalkozik. Az intézetbe olyan 7—15 éves tanulókat vesznek föl, akik a nyilvános elemi és középiskolákban idegességük miatt nem haladhatnának együtt hasonló korú társaikkal. A tanítás a kedvező időjárás esetén a szabadban, kertben, mezőn, hegyen folyik.

A testi fenyték ellen. A Budapesti Tanító Testület Elemi Iskola Köre márc. 2-i gyűlésén az iskolai büntetést tüzte ki napirendjére és rámutatott arra, hogy a testi büntetés hatása nem állandó, nem javítja, sőt vásottá teszi a gyermeket. Árt a gyermek szervezétének, de árt az iskolának és a tanítóság egyetemének is. A testi fenytés kiküszöbölése a jövő társadalmának egy jobba nemesedett generációt fog nevelni; a tanítói állást többre becsülik majd és ez véget vet annak az anomáliának, hogy a testi büntetés éppen annak az osztálynak a gyermekeit sujtotta számánál és elhanyagoltságánál fogva gyakrabban, amely súlyos gazdasági körülmény folytán leginkább rászorul a szeretetre. Fölvetődött az eszme, hogy a jutalmazás és büntetés egészen mellözendő, mert a jövő társadalom érdekében a gyermeknek a jót magamagáért kell szeretnie. Kívánatos, hogy a gyermekekben ne félelmet neveljenek, amely elműlik, hanem törvénytiszteletet. A gyűlés a következő határozati javaslatot fogadta el: A Budapesti Tanítótestület Elemi Iskola Köre kimondja, hogy a testi fenyték mint iskolai büntetés töröltessék, de kerestessék meg a székesfőváros tanácsa, hogy a fegyelem föntartása érdekében: 1. egy-egy osztálynak maximális létszámát negyvenben állapítsa meg; 2. azokat a gyermekeket, akiknek erkölcsi élete a többiekre megmételvező, a föllálitandó nevelőosztályokban helyezze el.

Olvasószobák. Budapest tanácsa több iskolában olvasószobát rendezett be, ahol azok a diákok tartózkodnak, akik csak este mehetnek haza, mert szüleik munkában vannak. A növendékek szívesen maradnak az olvasóteremben.

Népoktatásunk nemzetközi megvilágításban címmel Kőrösi Henrik kir. tanfelügyelő a párisi nemzetközi iskolaügyi kongresszusról tanulmányt irt. Összeveti a különböző országok elemi népiskolái viszonyait hazai népoktatási állapotainkkal és az összehasonlításból azt az eredményt szűri le, hogy szépen haladunk az elemi népoktatás terén: ámbár a mi helyzetünk ennél a kérdésnél is súlyosabb minden más nemzetnél.

HIVATALOS RÉSZ.

Egyesületünk választmánya február hó 27-én Klis Lajos, majd Németh László elnöklésével Budapesten, a siketnémák állami intézetében gyűlést tartott, amelyen részt vettek Borbély Sándor, Mlinkó István, Szotfrid József és Váradai Zsigmond választmányi tagok; Gönczi Gyula szerkesztő, Szentgyörgyi Gusztáv jegyző, Kegler Ferenc titkár, Simon József, Vatter Ferenc és Záborszky Árpád, mint egyesületünk részéről a gyógypedagógiai tanárok orsz. kongresszusának végrehajtó bizottsági tagjai, végül Szabady Géza, Michels Fülöp és Zemkó Péter egyesületi tagok, mint vendégek.

1. Klis Lajos üdvözlővén a határozatképes választmányt, a gyűlést megnyitotta.

2. A titkár felolvasta Klis Lajos elnök levelét, amelyben betegségére hivatkozva, elnöki tisztségéről lemond.

A választmány Klis Lajos lemondását nem fogadta el, mert bizik benne, hogy egészségét, régi munkaerejét nemsokára visszanyeri. Betegségének ideje alatt — bár az egyesület ügyeinek irányítását kezében hagyja — az adminisztratív teendőket egészen a titkárra bizza; a gyűlés további vezetésére Németh László választmányi tagot kéri fel.

3. Németh László átvevén az elnöki tiszte, kifejezi abbeli reményét, hogy szeretett elnökünk betegsége nem fog sokáig tartani s a legközelebbi alkalommal ismét régi helyén, az elnöki székből láthatjuk.

Éljenzéssel tudomásul vétetik.

4. A titkár jelenti, hogy a gyűlés meghívóit szabályszerűen szétküldötte; meghivattak végrehajtó bizottsági tagjaink; a sajtó is értesített. Gácsér József alelnök súlyos betegsége, Klug Péter családi okok, Völker József és Nagy Péter elfoglaltságuk miatt nem jöhettek el a gyűlésre.

Tudomásul vétel után a választmány Klis Lajos indítványára táviratban fejezi ki sajnálkozását alelnökünknek súlyos betegségén s egyúttal tolmácsolja abbeli reményét, hogy rövid időn belül felépül.

5. A titkár jelentésére tudomásul veszi a választmány:

- a) az új tagoknak felvételi értesítését;
- b) a gyógypedagógiai tanárok országos kongresszusa végrehajtó bizottságának köszönetét, egyesületünknek a kongresszus sikerét előmozdító munkásságáért;
- c) az előbbi pontban nevezett bizottságba egyesületünk képviselőinek kiküldését;
- d) a végrehajtó bizottság a kongresszus naplóját 5 példányban megküldötte egyesületünknek;
- e) Berkes János igazgató, szaktanácsi előadónak köszönetét a 25 éves szolgálati jubileuma alkalmából hozzá intézett üdvözlő iratért;
- f) a kongresszus gyorsirói naplóját 10 koronáért megszereztük;

g) a végrehajtó bizottság december 10-én megtartotta alakuló gyűlését, ügyrendet készített; felkérésére Szébeny Antal dr. orsz. képviselő a pénzügyi bizottságban státusunk rendezésére vonatkozólag kérdést intézett a miniszter úrhoz, aki kijelentette, hogy „a gyógypedagógiai tanárok státusrendezését épen úgy, mint a polgári iskolai tanárokat, 3 év alatt (1911—12—13.) kívánja keresztülvinni.“

A kongresszusi napló 2 korona hozzájárulási díj ellenében megküldetett a kongresszus tagjainak.

A végrehajtó bizottság illetékes helyre tervezetet javaslatot a státusrendezésre vonatkozólag, melyben nyomatékosan kifejezésre jut a XI. fizetési osztály azonnal való megszüntetésére irányuló kérelmünk, azonban úgy, hogy az az arányosításnak 3 évre ígért végrehajtását semmi esetre se késleltethesse.

6. A titkár azon jelentésére, hogy Preszly Elemér dr. országgyűlési képviselő ügyünk érdekében január hó 11-én interpellációt intézett a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz —

a választmány elhatározta, hogy Preszly Elemért ez alkalomból szeretettel üdvözlí és további támogatását kéri.

7. A titkár azon jelentésére, hogy Vatter Ferenc és Záborszky Árpád december 16-iki levelükben — egyéb elfoglaltságuk miatt — lemondtak végrehajtó bizottsági tagságukról:

helyükre a választmány Györgyi Ákos és Kondra Mihály tagtársakat küldi ki; a lemondást sajnálattal tudomásul veszi s eddigi működésüket megköszöni.

8. Gönczi Gyula szerkesztő jelenti, hogy a kongresszus végrehajtó bizottságától, ezen bizottság hivatalos közleményeinek, továbbá általában az anyagi ügyeinkre vonatkozó cikkek nyilvánosságra hozása tárgyában levelet kapott.

A választmány e levelet az elnökség hatáskörébe tartozónak mondja s kéri Gönczi Gyulát annak beküldésére — előre is jelezvén, hogy az egyesület lapjának minden fentartás nélkül való lekötöttségét természetesen dolognak tartja.

9. A titkár tájékoztatása után

a választmány az idei közgyűlés helyéül Sopront, idejeül junius végét jelöli meg. A részletek az elnökségre bizatnak.

10. A titkár jelenti, hogy Gönczi Gyula szerkesztő a választmányhoz irt levelében, valamint a lapban közzétett nyílt levélben lemond állásáról.

Klis Lajos kérésére Gönczi kijelenti, hogy lemondását nem személyi okok, legkevésbé pedig az elnökkel feltehető személyi ellentét idézték elő — lemondásával az ügy javát kívánja szolgálni.

A választmány sajnálattal veszi tudomásul Gönczi Gyula lemondását; buzgó munkálkodásáért köszönetet szavaz; a lap szerkesztését közgyűlésig Kegler Ferenc titkárra bizza. A lap addig Kecskeméten állittatik elő.

11. A pénztáros jelentésével kapcsolatban kimondja a választmány:

1. hogy a pályánkról lelépettekhez levél irandó további tagságukat illetőleg; 2. a szerkesztő kéressék fel az előfizetők névsorának a pénztárossal való közlésére; 3. a hátralékosok a bizalmi férfiak útján sürgettesenek; 4. a pénztárnok tájékoztassa az elnökséget az eredményről.

12. Kegler Ferenc kéri az együttlévőket s közbenjárásukkal az otthoni kartársakat, hogy a lapot ügyünk érdekében támogassák.

13. Indítvány folytán megkéri a választmány egyesületünk végrehajtó bizottsági kiküldötteit, hogy a bizottság útján illetékes helyen szerezzenek tájékoztatást a nem szakvizsgázott kartársaknak a közelmultban történt véglegesítésével kapcsolatos intenciókat illetőleg.

Az eredmény a kívánatos megnyugtató céljából az érdekeltekkel közlendő.

A jegyzőkönyv hitelesítői: Váradí Zsigmond és Mlinkó István. K.

KÉRELEM. Az elnökség kéri egyesületünk tagjait és lapunk előfizetőit, hogy tag- és előfizetési díjaikat egyesületünk pénztárosa, Völker József igazgató címére (Sopron, siketnémák intézete) mielőbb megküldeni sziveskedjenek.

A SZERKESZTŐ KÉRÉSE. Hogy lapunk következő száma már rendes időre elkészülhessen: kérem a tisztelt rovatvezetőket, összes kartársaimat és lapunk minden barátját, hogy cikkeiknek, közleményeiknek stb. 22-ig való hozzám juttatásáról gondoskodni sziveskedjenek. Kegler Ferenc.

A hazai siketnéma-intézetek a drezdai hygiene-kiállításon.

Folyó évi május hóban megnyílik Drezdában a nemzetközi hygiene-kiállítás, melyen Magyarország is hivatalosan részt fog venni. A kiállítás magyar kormánybiztosa dr. Grósz Emil egyetemi tanár, udvari tanácsos.

Közoktatásügyi kormányunk folyó évi január hó 30-án kelt 14696. számú rendeletével intézkedett, hogy a kiállításon a magyar gyógypedagógiai oktatás jelen állapota és fejlettsége is bemutatást nyerjen. E célból a kiállítás magyar pavillonjában egy 4:20 m. hosszú és 3:50 m. széles fülke bocsájtatott a magyar gyógypedagógiai intézmények rendelkezésére, melyből egyharmadrész fal- és asztalterület a siketnéma-oktatás bemutatására szolgál.

A kiállítás gyógypedagógiai programjának összeállításával és a rendezés előmunkálatainak végzésével Berkes János szaktanácsi előadó biztván meg, nevezett február hó 15-én értekezletre hívta össze a budapesti állami gyógypedagógiai-intézetek igazgatóit és a budapesti m. kir. iparművészeti iskola kiküldöttjét. Az értekezlet figyelembe vevén a rendelkezésre bocsátott kiállítási helyiség szűk voltát és a kiállítási tárgyak beküldésére megszabott idő rövidegét (folyó évi március 15.) — a siketnéma-intézményekre nézve a következő kiállítási anyag egybegyűjtését határozta el.

I. Fényképek:

1. A hazai siketnéma-intézetek 9—12 cm. nagyságú fényképei, melyek az egyöntetűség szempontjából az iparművészeti iskola műhelyeiben fognak bekereteztetni és magyar-német szöveggel felszereltetni. E képek közvetlenül az asztalon elhelyezett és kézímunkákat tartalmazó üveges vitrina fölötti falra függesztetnek fel sorjában.

2. Egy-egy internátus és externátusos intézet jellegzetesebb belső helyiségeit és felszereléseit feltüntető fényképekből összeállított 3 drb album, melyeket a váci, a budapesti állami és a szegedi siketnéma-intézetek szolgáltattak.

II. Grafikonok és térképek:

1. Az összes hazai siketnéma-intézetek keletkezését és legutóbbi 10 évi osztálylétszámát feltüntető összesített grafikon.

2. A tanárképző fejlődéstörténetét feltüntető grafikon.

3. A budapesti és váci állami siketnéma-intézetek fejlődéstörténetét feltüntető grafikonok.

4. A siketnémaság hazai elterjedését feltüntető térkép.

5. Az intézetek felvételi körzetét feltüntető térkép.

III. Növendékek készítményei:

1. Női kézímunkák, papír- és famunkák szigorúan tanmenetszerű sorozatban. Kiállítja a siketnémák budapesti állami intézete.

2. A rajzoktatás tanmenete. Kiállítja a siketnémák váci kir. orsz. intézete.

IV. Irodalmi termékek:

1. Folyóiratok: Kalauz, Magyar Siketnéma-Okatás, Magyar Gyógypedagógia, Siketnémák Közlönye, Siketnémák Képes Lapja.

2. Tantervek, szabályzatok.

3. Szakkönyvek, röpiratok, tankönyvek.

V. Órarendek:

A váci és budapesti áll. intézetek 1910—11. tanévi órabeosztása.

Pedagógiai megfigyelések.*)

□ **A birtokos viszony megjelölése.** Hallgató koromban tapasztaltam, hogy a birtokos viszonyt kétféleképpen fejezik ki az alsóbb osztályokban. Az egyik tanár pl. így fejezte ki: „A Margit keze piszkos.“

Egy másik tanár ily mondatban: „Jánosnak rongyos a kabátja.“ Gondolkoztam rajta, melyik forma a helyesebb? S úgy találtam, hogy a második kifejezési alak a helyesebb, mert a gyermeknek az önönmagára való viszonyításnál nem kell a szórendet megváltoztatnia és az a birtokos viszonyt is világosabban tünteti föl.

Például: Jánosnak rongyos a kabátja.

Rongyos a kabátom.

Mig: A Margit keze piszkos.

(A kezem piszkos.)

Piszkos a kezem.

Sch.

□ **A gyermekeklap olvasásának a haszna.** Egyik meleg márciusi napon, amikor az eső is esett és a hó is erősen olvadozott, történt az alábbi eset. Az intézet előtti járdát egészen ellepte a víz, lefolyni pedig nem folyhatott, mert a csatorna szája bedugult. Nehány siketnéma fiú nagy buzgósággal igyekezett elseperni a vizet, de az sehogy sem sikerült nekik, a víz mindig csak visszafolyt. Erre az egyik fiú leteszi a seprőt, kezét karba fonja és mosolyogva nézi a többiek sikertelen erőlködését.

— Hát te miért nem sepred a vizet? — kérdem tőle.

— Tanár úr kérem — felelt a fiú — nem tudom, *ez nagyon kemény dió.*

— Miért mondd azt, hogy: ez kemény dió?

— Azért, mert ez is nagyon nehéz dolog.

A fiú ezt a kifejezést a „Siketnémák Képes Lapja“ március 1-i számában olvasta, hogy t. i. „sok nehéz dologról azt mondják, hogy: „az kemény dió.“

di.

□ **Rajzolás és rajzoltatás az első osztályban.** Nagyon sok kartársammal megeshetett, hogy nem tudta lerajzolni ezt vagy azt, amire tanítás közben szüksége lett volna. Az ilyesmiket, fa, ház, olló, szék, asztal stb. úgy ahogy lerajzolja az ember, de ha ezt kellene rajzolni: „kutya“, „ló“ fut, bizony-bizony sokunknál csődöt mond a rajzolási tudomány. A szemléltetési képek sokszor nincsenek kézzel, vagy olyasmí vetődik tanításunkba, amit hamarjában csak rajzzal lehet szemléltethetővé tenni s ilyenkor keserves izzadás, számtalan törülés után az általunk lerajzolt tehénre sugárzó arccal, boldogan rámondják a kis siketek, hogy „eb.“

Arról akarok pár szót mondani, hogy miképen könnyíthetünk e rajzolási nehézségeken. Nem a rajzoltatás mikéntjét, egymásutánját akarom fejtegetni, csupán egy hasznosnak bizonyult fogást ajánlok kedves Kartársaim figyelmébe.

*) Ilyen és ezekhez hasonló minél több megfigyelés feljegyzését, beküldését kérem valamennyi kartársamtól. Szerk.

Amikor én az első osztályban tanítottam, képes ujságokból, régi kalendáriumokból, árjegyzékekből kinyírtam azt, amiről gondoltam, hogy a szemléltetésnél felhasználható. Ezt a kinyírt képet fehér kártyapapírra ragasztottam és nagy *irott* betűkkel aláírtam a tárgy nevét, a cédula másik oldalára (hátára) pedig nyomtatott betűkkel ugyanazt. Annak idején a cédulát kiakasztottam a falra. Onnan aztán lerajzolták. Év vége felé egész szép gyűjtemény lett e képecskékből, melyeknek ismétlések alkalmával is nagyon jó hasznát vettem. Ily képecskéket azután a gyerekek is gyűjtöttek, s egyikét-másikat be is ragasztották a szótárba.

Próbálják meg k. Kartársaim ezt a dolgot, nem lesz haszontalan fáradozásuk. W. J.

Pénzekkel számoltassunk! A számtantitanítás sok nehézsége között az is nagy hiba, hogy pénzzel keveset foglalkozunk. T. i. nem ismerik eléggé a gyermekek a pénznemeket. Megesett, hogy felsőbb osztályú növendék, aki igen szépen tudta összeadni, hogy mennyi $\frac{5}{13} + \frac{6}{17}$: eléje tett pénzekből nem tudott pl. 3 korona 67 fillér értékű pénzt kiszedni.

E hibának nemcsak a rossz számolástanítási módszer az oka, hanem az is, hogy nem mindenkor van alkalmunk szemléltetni, hogy pl. mennyi is az 50 korona 80 fillér.

Aki tanácsomat követi, annak mindig lesz elegendő 1, 2, 5 koronása, 10 és 20 fillérese — sajnos — csak szemléltetés céljaira.

Tanácsom ez: Tiszta, fehér papírossal takarjuk be a lemásolni szándékolt pénzt. Az írón faragatlan végével dörzsöljük a pénz felett levő papírost s elétűnik a pénz kopirozott képe.

Ha a pénz mindkét oldalát lemásoltuk, a képet kinyírjuk, s ugyanolyan alakú vastagabb kartonlapra ragasztjuk. Így minden pénzből annyit csinálhatunk, amennyi csak tetszik.

E pénznek még az is egyik nagy előnye, hogy nem kel olyan hamar lábra, mintha valódi volna. W. J.

V E G Y E S E K.

Kitüntetés. A király kisteleki br. *Lévay* Henriknét, a hazai siketnémák egyik legnagyobb jöltevőjének özvegyét, a jótékonyág terén szerzett érdemeiért a II. osztályú Erzsébet-renddel tüntette ki.

Megbizás. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a gyógy-pedagógiai szaktanács előadói teendőivel *Berkes János* igazgatót az 1911. év tartamára újból megbizta. (1911. jan. 9. 146,143/1910.)

Kinevezés. A vallás- és közoktatásügyi miniszter *Nagy Pétert*, a siketnémák kolozsvári, *Klug Pétert*, a siketnémák szegedi, *Völker Józsefet*, a siketnémák soproni intézetének igazgatóját a gyógy-pedagógiai orsz. szaktanács kültagjaivá további intézkedésig kinevezte. (1911. jan. 28. 149744/1910.)

Megbízás. A vallás- és közoktatásügyi miniszter megbizta *Istenes Károlyt*, a siketnémák budapesti áll. intézetének tanárát a gyógypedagógiai képzőn a beszédhibák javításának elméleti és gyakorlati előadásával. (105,276/1910.)

Kinevezés. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter *Eötvös Lászlót*, a siketnémák egri intézetének tanárát a X. fizetési osztály 3. fokozatába kinevezte. (1911. jan. 12. 4722.)

Megerősítés. A vallás- és közoktatásügyi miniszter *Jávor Gyula*, *Varga Róbert*, *Szabó Géza*, *Kováts Zoltán*, *Katona Géza*, *Zsutty Béla*, *Klampfer Ferenc*, *Milassin Gyula*, *Vasina István*, *Szirt János* és *Wollmann János* gyógypedagógiai intézetekhez beosztott állami tanítókat állásukban végleg megerősítette. (1911. febr. 8. 10,219.)

Athelyezés. *Miskey Károly* egri és *Szabó Géza* kaposvári siketnéma-intézeti tanárokat a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter kölesönösen áthelyezte. (1911. jan. 30. 5123.)

Helyreigazítás. Lapunk februári számában *Emmer István* kartársunknak a X. fizetési osztályba való kinevezéséről szóló hír tévedésből csúszott a szövegbe, amennyiben *Emmer* kartársunk a X. fizetési osztályba már 1910. évi augusztus havában kineveztetett.

Gyászhir. Nagy szomorúság érte *Kováts Zoltán* körmöcbányai kartársunkat édesatyjának halálával. Őszinte részvétünk enyhítse fiúi fájdalmát.

Névmagyarosítás. *Vasina István* váci kartársunk nevét *Vas-ra* változtatta.

Szaktanácsi gyűlés. A gyógypedagógiai intézetek orsz. szaktanácsa 1911. évi március hó 1-én, 11-én és 16-án gyűlést tartott, melyen a következő ügyek tárgyalása került napirendre: 1. Az 1912. évi költségvetési előirányzat. 2. A vakok budapesti int. ig.-nak a Nagy Sándor-féle hagyatékké fehasználása iránti felterjesztése. 3. A siketnémák aradi intézete tanári testületének január 17-iki jegyzőkönyve. 4. A borosjenői int. ig.-nak Cs. Pollner Mária óvónőnek tanítónővé való kinevezése iránti felterjesztése. 5. A siketnémák szegedi int. ig.-nak az iparostanonc iskola segélyezése iránti felterjesztése. 6. Borbély Sándor „A némák megszólalása” című könyve. 7. Borbély Sándornak a Siketnémák Képes Lapjára vonatkozó jelentése. 8. Az ifjú vakok intézete ig.-nak a tanév első felére vonatkozó jelentése. 9. A gyógypedagógiai oktatásügy terén esetről-esetre megjelenő munkák megíráására vonatkozó javaslat. 10. Szaktanácsi külső tagságra való ajánlás. 11. A biztosi jelentések tárgyalása.

Vatter Ferenc, a váci intézet tanára március hóban több előadást tartott a váci gazdakörben a gyógynövényekről. Vatter, mint a váci Magyar Védő Egyesület titkára, az elmúlt nyáron részt vett a Kolozsvárott rendezett gyógyfütanfolyamon és ott szerzett tapasztalatait teszi most közkincsé. Célja kettős: egyrészt keresethez juttatni a nehezebb munkára képteleneket a vadontermő gyógynövények gyűjtésére, másrészt pedig a gazdaközönség figyelmét felhívni a gyógynövények termesztésére. Ez utóbbit először ő maga kísérli meg a Vác határában berendezendő kísérleti telepeken, hogy gyakorlatilag mutathassa meg, melyek azok a gyógynövények, amelyek a váci ha-

tárban sikerrel természetők. (Érdeemes volna e tárggyal kapcsolatban arról is gondolkozni: miként lenne ez a keresetforrás a siketnémáknak is megnyitható. *Szerk.*)

A siketnémák védelme címen Szobolovszky István körmöcbányai siketnéma-intézeti tanár vezércikket irt az „Ungvári Közlöny“ márc. 4-i számába, amelyben a siketnémák kiképzésének és az intézetek anyagi ellátásának a szükségességéről értekezik.

Az ungvári siketnéma tanintézet címmel Blanár Ödön főgimnáziumi tanár cikket irt az „Ung“ febr. 5-i számába, melyben az intézet nemes és hazafias célját, az igazgató és tanári kar értékes társadalmi működését fejtegeti, rámutat az intézet nagy szegénységére s végül felhívja arra a kormány jóakarató figyelmét.

A siketnéma-vak gyermek címmel tartott előadást Adler Simon, a lovag Wechselmann Ignác-féle vakok intézetének igazgatója, a Magyar Gyermektanulmányi Társaság 1911. évi jan 7-i nyilvános értekezletén. Ismertette a siket-vak gyermekek oktatásának történetét, felemlítvén, hogy Németországban, Svédországban már külön intézetek vannak ilyenek számára. Vázolta s végül gyakorlatilag is bemutatta eljárását, amellyel Egri Margit siketnéma-vak gyermeket tanította. A gyermek földrajzból, számolásból, történelemből igen értelmesen felelgetett. (V. ö. lapunk ide vonatkozó közleményével: VIII. évf. (1906.) 7. sz. 154. lap.)

Siketnémák Léván. *Váradai Zsigmond*, a siketnémák körmöcbányai intézetének igazgatója febr. 12-én Léván előadást tartott a siketnémák tanításáról és gyámolításáról, mely után *Hribik Aladár* tanár gyakorlatilag is bemutatta tanításunk módját és eredményét. *Szász József* kartársunk — mint családő — szintén résztvett az előadáson.

Szándékos siketség terjedt el járványszerűen Bácskában és a Délvidéken. Gazdag, deli legények, hogy be ne soroztassanak katonának, még sok pénzt is fizettek azért, hogy siketekké, nagyothalokká legyenek. A „mütét-et a mozsori *kovács* végezte nagy sikerrel: horgolótúvel és választóvízzel szurkálván, maratván át az ép fülek dobhártyáit.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK. Sch. A. U-r. Szives üdvözlését, jókívánóságát köszönöm; készséggel felajánlott támogatását, közreműködésüket nagyrabecsülöm. Mindannyiuknak tiszteletemet küldöm. — V. Zs. Körülbelül mennyi van még hátra az egész fordításból? — D. F. Pozsony és V. J. Sopron. Közlebről levelet írok. — Többeknek. Lapunk ügyrendje a VII. évf. (1905.) 12. sz. 237. oldalon közöltett. — M. Á. 1. Üdvözlésedet és több irányú készségedet köszönöm. 2. Könnyen nem tágitok: valamiképen módot keresek rá. — P-ter. Kolozsvár. Nem jött meg, pedig biztosra vettem. — W. J. Mindent köszönök, már megtettem. Milyen volt az az *eleven szótár*? — Sz. J. III./7-iki dolgozata beérkezett. Munkálkodására jövőben is számítok.

Gyakorlati hangtan

különös tekintettel a siketnémák oktatására. Irta: *Bihari Károly* siketnéma-intézeti tanár. (Ismeretését, illetve bírálatát lásd: Nyelvőr 29: 260; Gyógyped. Szemle II. évf. 231. l.) Megrendelhető lapunk szerkesztőségében posta-utalványon 1 korona 20 fillérért.